

י"ל ע"י בית המדרש
קהילת "חניכי הישיבות"
רשב"י - רבי יהודה הנשיא
ברכפלד, מודיעין-עילית

לפיק תבונה

אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה (משל כ"ו, יג).

- גיליון תורני תקופתי -

גיליון מספר 7

אב תשע"ה

ענייני גלות וגאולה

תוכן העניינים:

יפיק אורה - משולחן גבוה:

הגאולה בכח התורה ומעשים טובים

ראש הישיבה מרן הגאון

רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

מרא דאתרא:

מהלכות בין המצרים

מורנו הגאון

רבי ישראל דוב הלוי ויזל שליט"א

שו"ת הלכות:

חיוב הבדלה בת"ב שחל במוצ"ש

הגאון רבי ישראל גנץ שליט"א

מגדולי הרבנים ומורי ההוראה בירושלים

החזק במוסר:

גהי וקניה על שריפת בית אלוניו

הגאון רבי יעקב סטנצקי שליט"א

ראש ישיבת 'תורה בתפארתה'

תיקון המעשים בימי בין המצרים

הגה"צ רבי יצחק קולרצקי שליט"א

מגיד מישרים

יפיק דעת - בענייני דימוא:

חישוב קץ הגאולה בהלכה ובהגדה

אמרים ופנינים:

גלות וגאולה באורם

של גדולי וחכמי הדורות

מבי מדרשא-חברי הקהילה:

הרב ישראל הר-כסף

הרב משה זילברצוויג

הרב אהרן זלץ

הרב שלמה סבו

הרב אהרן רייך

לשמעון בקול הדבור:

שיעור הלכתי בדיני פרוזבול

מהנעשה והנשמע:

חודשי סיון - תמוז

הודעות ושמועות:

חברי הקהילה ש'השמחה במעונם'

לשליחת חידו"ת ולהערות:

1725466@gmail.com

יפיק אורה - משולחן גבוה

מרן הגאון רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין שליט"א
ראש ישיבת פוניב' וחבר מועצת גדולי התורה

הגאולה בכח התורה ומעשים טובים

מבואר בחז"ל שהסיבה לחורבן בית המקדש הוא מפני שנסתלקה הקדושה שהיו בזמן בית ראשון ובית שני, על ידי החטאים. כמש"א חז"ל (ראש השנה ל"א, א): "עשר מסעות נסעה שכונה מכפרות לכרוב, ומכרוב לכרוב, ומכרוב למפתן, וממפתן לחצר, ומחצר למזבח, וממזבח לגג, ומגג לחומה, וחומה לעיר, ומעיר להר, ומהר למדבר, וממדבר עלתה וישבה במקומה", ופירש"י (שם): "נסעה שכונה להסתלק מעל ישראל מעט מעט כשחטאו וכו' וכל סילוקים הללו לפי שבקושי היה מסתלק ומצפה שישובר", והיינו שהחטאים גרמו לשכינה שתסתלק מבית המקדש, ע"י שהיו באים לבית המקדש עם טומאת החטאים והשכינה לא הייתה מסוגלת לסובלם ונסתלקה מעט מעט; וזה מה שאמר הגביא ישעיה (א', י"ב): "מי ביקש זאת מידכם רמוס חציר", שהרי התועלת בבית המקדש היה ע"י השגת השכינה שהשפיעה קדושה בכלל ישראל, ולאחר שנסתלקה שכונה נשארו רק עצים ואבנים שאין בהם קדושה, וכבר אין קיימת אותה התועלת שהייתה קודם.

נמצא שהחורבן לא היה בתורת עונש על החטאים, אלא כאמור החטאים עצמם הם שגרמו לשכינה שתסתלק מביהמ"ק, ועי"ז כבר לא היתה התועלת מבית המקדש כאשר אין השכינה שרייה שם ואין משפיע קדושה; וזהו סיבת החורבן, אך עדיין יש לנו להבין מהו ענין הגלות, מפני מה גלינו מארצנו?

הנה בתפילת מוסף אנו אומרים: "מפני חטאינו גלינו מארצנו", והיינו שגם סיבת הגלות (ולא רק החורבן) היא מחמת החטאים, אבל זאת יש לדעת שגם הגלות אין זה בתורת עונש, אלא המטרה בזה לעורר את ישראל שיחזרו בתשובה, כי הקב"ה חפץ שיחזרו בתשובה, וכפי שאנו מזכירים בתפילה "הרוצה בתשובה", ומן השמים עושים כל מיני עצות כדי שיחזרו בתשובה, ולזה נועדה הגלות כדי שיתעוררו לחשוב 'על מה עשה השם ככה לארץ הזאת', ומתוך כך יתקנו את החטאים, ועל ידי התשובה ותיקון המעשים תבוא הגאולה.

והנה בהפסטר פרשת פרה (ויחזקאל פרק ל"ו) מבואר באריכות כל ענין הגלות והגאולה: "בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו אותה בדרם ובעלילותם", והיינו שהיו חטאים ומידות רעות שטימאו את ארץ ישראל, ולכן "ואפי' אותם בגוים ויזרו בארצות", היינו שהקב"ה הוריד לגלות כדי שיתקנו את מעשיהם ויחזרו בתשובה. אבל ההמשך הוא: "ויבוא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי", היינו שלא חזרו בתשובה אלא המשיכו לעשות את אותם החטאים גם בגלות, ועל ידי זה נגרם חילול השם: "באמור להם עם השם אלה ומארכו יצאו".

והעצה לזה כתוב בהמשך הפסוקים שם: "ורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם", זה באופן שח"ו גם באר"י לא יחזרו בתשובה, אז העצה להגיע לטהרה ולתשובה תהיה ע"י עסק התורה, שהתורה נקראת מים: 'אין מים אלא תורה', ונא' 'היו כל צמא לכו למים' (ב"ק פ"ב), והרמב"ם (סוף הל' מקואות) כתב: כי 'המכוון לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האוון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור, הרי הוא אומר, ורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם', והיינו שעסק התורה מועיל להיטהר ולחזור בתשובה מכל המידות הרעות.

אולם כתוב אח"כ שאומר: "ורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם", זה באופן שח"ו גם באר"י לא יחזרו בתשובה, אז העצה להגיע לטהרה ולתשובה תהיה ע"י עסק התורה, שהתורה נקראת מים: 'אין מים אלא תורה', ונא' 'היו כל צמא לכו למים' (ב"ק פ"ב), והרמב"ם (סוף הל' מקואות) כתב: כי 'המכוון לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האוון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור, הרי הוא אומר, ורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם', והיינו שעסק התורה מועיל להיטהר ולחזור בתשובה מכל המידות הרעות.

ובאמת בימינו אנו רואים שיש הרבה שמתקבלים וחוזרים בתשובה על ידי עסק התורה, בלי שיאמרו להם שום דברי תעמולה, כי 'המאור שבתורה מחזירם למוטב'. וענין זה מפורש בדברי חז"ל (פתיחתא דאיכה רבה ב') עה"פ 'ואותי עזבו ותורתי לא שמרו' - 'הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו מתוך שהיו מתעסקים בה המאור שבה מחזירם למוטב', והיינו כי אמנם החורבן היה מחמת שלושת עבירות החמורות ושנאת חינוס, אבל אם היו עוסקים בתורה כראוי אזי המאור שבה היה מחזירם למוטב, ובכח עסק התורה היה משפיע עליהם שיחזרו בתשובה ולא היה נחבר בית המקדש.

וזהו הנחמה מה שאנו רואים בדורנו כבר זמן ממושך שב"ה נתרבו עוסקי התורה, ויש הרבה רחוקים שמתקבלים וחוזרים בתשובה על ידי עסק התורה, וכעת בעמדנו לפני תשעה באב על ידי שנתחזק ונחזור בתשובה שלמה, ונתקן את כל מה שמוטל עלינו לתקן יש לקוות שנוכה במהרה לביאת המשיח, ולשנה הבאה בירושלים הבנויה. ■

מהלכות בין המצרים

האם נאסר לכחול ולפרכס בימים מרח' אב עד ת"ב

בשבוע שחל בו ת"ב אסרו חכמים כיבוס ותספורת כדאיתא במס' תענית (כ"ו) ומבואר בשו"ע (ס' תקנ"א ס' ג'). ומצד המנהג, נהגו לאסור רחיצה מראש חודש, כדאיתא בשו"ע (שם ס' ט"ז), ויש לעיין לענין כחל ופרכוס אם נאסר כמו רחיצה.

ומקור הספק הוא, דבהל' אבילות כתב השו"ע (ס' שפ"א ס' ו') 'אשה לא תכחול ולא תפרכס בימי אבל שכל אלו אסורים כרחיצה', עכ"ל. (ומקורו מדברי הרמב"ן ב'תורת האדם', והביאו ה'טור'). ומשמע מלשון זה שדין כחל ופרכוס הוי ממש כדין רחיצה. ולפי זה יש מקום לומר שגם לענין דיני חודש אב הוי כחל ופרכוס בכלל המנהג שנהגו לאסור רחיצה. ויש לדון למה הוי כחל ופרכוס בכלל רחיצה.

ואין לפרש שדיניהם שוים לכל דבר, דזה אינו, דרחיצה מעיקר הדין אסורה רק כל ז', וכחל ופרכוס אסורים כל ל', כמש"כ הש"ך (ס' שפ"א ס' ד'), לכן צ"ל שהם שוים במהותם אע"פ שאין שוים בדיניהם.

ונראה שגדר האיסור הוא טיפול בגוף, וזה נאסר בכל הצורות הן ברחיצה הן בסיכה והן בקישוט. (ובאבלות אסור רק טיפול של תענוג והנאה מידית, וביו"כ נאסר גם סיכה שהיא לא לשם תענוג אלא להסיר זוהמה והגוף נהנה מהתוצאה (ע' ס' תרי"ד), וכן יש דעות שאסור גם רחיצה שלא לשם תענוג (ע' ט"ז ומג"א ס' תרי"ג).

ונראה שאין כחל ופרכוס בכלל המנהג של איסור רחיצה בתשעת הימים. דהרי סיכה יותר דומה לרחיצה מאשר כחל ופרכוס, דסיכה הוי עיקר האיסור, ורחיצה באבל ילפינן מסיכה (כדאיתא במד"ק ט"ז ע"ב), דכתיב (שמואל ב' י"ד, ב') 'ואל חסוכי שמן' ורחיצה בכלל סיכה. וע' פרש"י שהביא את הפסוק 'ותבא כמים בקרב' וכו', (וע' רש"י שם, וע"ע מה שהביא הב"י (ריש ס' שפ"א) בשם הרמב"ן בתוה"א).

חזינן שסיכה הוי יותר קרוב לרחיצה, ומ"מ לא מצינו שסיכה הוי בכלל המנהג שלא לרחוץ מרח"א אב. וע"כ שהמנהג הוא לאסור רק רחיצה ממש שיש בה הנאה מהמעשה עצמו, ולא סיכה שיש בה הנאה מהתוצאה. וכש"כ שלא נהגו לאסור לכחול ולפרכס שאין לגוף הנאה מזה אלא שנהנה מהתוצאה, שמוסיף יופי.

ועוד, דגם ברחיצה עצמה יש דעות שס"ל שלא נהגו איסור גמור, ונהגו לאסור רק רחיצה בחמין ולא בצונן, כמש"כ הב"י דמלשון הרמב"ם (פ"ה הל"ו) משמע כן. ולכן אין לנו אלא מה שנהגו ואין לאסור מה שלא מצינו שקבלו לנהוג כן. אבל לענין אבל שנאסר כל רחיצה (גם בצונן) הוי גם כחל ופרכוס בכלל רחיצה. ולכן נראה למעשה שאין לאסור כחל ופרכוס מרח"א עד ת"ב.

אלא שיש לדון מה הדין ביום ת"ב עצמו שאסרו חכמים מדינא גם סיכה, אולי הוי כחל ופרכוס בכלל האיסור. ונראה, שכיון שפרטו לאסור חמשה עינים (כמש"כ בשו"ע ריש ס' תקנ"ד) ורחיצה וסיכה נחשבים בנפרד והוי שני איסורים, ולא פרטו גם כחל ופרכוס, ע"כ שלא הוי בכלל העיניים שנאסרו. וצ"ל שרק באבלות שחמור יותר אסרו כחל ופרכוס. ומ"מ נראה שאין ראוי לעשות כן, דהא כתב הרמ"א (ס"ס תקנה) ז"ל:

'וימעט אדם מכבודו והנאתו בתשעה באב בכל מה שאפשר'. ונראה פשוט שכחל ופרכוס בכלל זה, (וע"ע שער הציון ס' תקנ"ד אות מ"ד שיש מקומות שנהגו ללכת בבגדים מנוולים ויש שהולכות מקושטות).

גילוח שער הגוף

כתב השו"ע (ס' תקנ"א ס' י"ב) 'תספורת שבוע זה אחד ראשו ואחד כל שער שבו אסור'. וכ' המ"ב (ס"ק ע"ט) ואחד האיש ואחד האשה שוין לאסור. ומסתמת דבריו נראה שגם לאשה אסור לספר כל שער שבה.

והנה, לענין אבל איתא ביו"ד (ס' ש"צ סעי' א') וז"ל: 'אבל אסור לגלח שער אחד שער ראשו ואחד שער זקנו ואחד כל שער שבו ואפילו של בית הסתרים כל ל' יום'. אמנם לענין תספורת באשה, כתב השו"ע (שם ס' ז') אשה מותרת בנטילת שער אחר ז', והרמ"א שם כתב: 'ויש אוסרים אף לאשה, וכן עיקר'. ולפי זה צ"ל שמה שכתב המ"ב בשם הפמ"ג להשוות אשה לאיש, הוא מדין גילוח של תוך ז', שאסור גם לנשים לכו"ע. ולעיל (סעיף ד') כתב הרמ"א, ז"ל: 'תספורת נוהגים להחמיר מי"ז בתמוז'. ומסתמת הפוסקים נראה שהמנהג הוא כמו בשבוע שחל בו, שאסור כל שער שבו.

ויש לעיין, דהא לענין תספורת באבלות לאחר ז' שהחמיר הרמ"א כדעת הרמב"ן שאשה אסורה בתספורת, מ"מ מוכח מדברי הרמב"ן (שהובא בב"י) שהיינו רק בשערות הראש כיון שאין דרכה להעבירם כל השנה דממילא מגדלות הנשים שער כלילית, אבל מודה הרמב"ן שמותר להעביר סרק על פניה של מטה. והב"ח (שם) ביאר את הטעם, שכן דרכה כל ימות השנה שלא תתנוול על בעלה. ולכן התיר הב"ח גם להעביר שערות הראש של צידעא ובת צידעא כדי שלא תתנוול על בעלה מחמת ריבוי שערות במקום דלא שכיחי שערות לשאר נשים. ונראה שהב"ח כתב להתיר צידעא ובת צידעא שהם בראש וכו"ש שס"ל להתיר מה שהתיר הרמב"ן הנ"ל. וכן העתיק הש"ך (שם) שבמקום שדרכה של אשה לגלח מותר ליטלם לאחר ז'. וכן העתיק החכ"א.

ומסתברא שבתקופה הארוכה מי"ז תמוז יש גם הטעם של ניוול כמש"כ הרמב"ן והב"ח, ויש להקל כמו הדין של אבלות לאחר ז'.

ועוד, שהמנהג להחמיר מי"ז בתמוז קיל הרבה יותר מדין תספורת באבלות לאחר ז'. ובכלל בענין דין תספורת בשבוע שחל בו הקלו יותר מדין אבלות, דבשבוע שחל בו איתא בשו"ע (ס' י"ג) דבזקן כל שמעכב את האכילה מותר, ובאבלות כתב השו"ע (שם) דשער של השפה ומהצדדים כל שמעכב את האכילה תוך ז' אסור אחר שבעה מותר.

וכל זה לענין נשואה שיש בה את הטעמים שלא תתגנה על בעלה. אבל בענין פנויה באבילות כתבו האחרונים שלא התירו בתספורת גם בשאר הגוף, דלא שייך הטעם של לא תתגנה על בעלה. ורק בעומדת להנשא יש מקום להתיר. ולפי זה גם בנידון דידן אסור לפנויה. (ולענין גילוח שער הגוף במקום צורך גדול דנו אחרוני זמננו. ויש לעיין למה לא דנו הפוסקים לענין הדין של אחרי י"ז בתמוז). ■

בחיוב הבדלה בתשעה באב שחל במוצ"ש

ג'. ובנידון השאלה השלישית, יש לעיין באופן שמעוברת בריאה שותה פחות פחות מכשיעור, היאך תנהג לגבי הבדלה בת"ב שחל ביום ראשון. דכבר פליגי הראשונים אי יש כלל דין הבדלה, הטור (סי' תקנ"ו) הביא בשם הבה"ג ורב נטוראי והרא"ש דיש דין הבדלה על הכוס במוצאי ט"ב, והרמב"ן כתב שאין לו להבדיל על הכוס במוצאי ט"ב כיון שאידיחי אידחי. וכ"כ הרשב"א (תשו' קי"ז) והריטב"א (סוף תענית). ובשו"ע פסק במבדיל על הכוס. וכתב הברכ"י בשם תשו' כנה"ג דחולה שאוכל בת"ב יבדיל קודם אכילתו, שהרי אסור לו לאכול שום דבר עד שמבדיל על הכוס כמבואר (פסחים ק"ה). ובשו"ע (סי' רצ"ט סעי' א'). וא"כ התינה חולה שאין בו סכנה וחיה כל שלשים יום שאין בהם דין פחות פחות מכשיעור (כי אם לחומרא כמשנ"ת) שפיר שותה כמלוא לוגמיו. דלא מסתבר שבגלל חומרא יבטל שתיית מלוא לוגמיו שהיא מעיקר הדין. אך במעוברת ומניקה שיש להם דין בריאים, אולי לא הותר להן לשתות כמלא לוגמיו וממילא אף לא יבדילו דלמי שיש להן לשתות כמלא (ואמנם ישיבדיל, וכ"כ יד"ע הגר"י זלברשטיין בספרו 'תורת היולדת'). (ואמנם ביולדת ודאי אין להסתפק כמש"נ, אך נפק"מ למעוברת ומניקה). והוסיף עוד טעם דבפחות מכשיעור לא מקרי אכילה ופטורים מהבדלה. (וכן יש לצרף שיטות הראשונים שאין בכלל מצות הבדלה במוצ"ש שחל ב' ת"ב) ואינו נראה, דלהדיא איתא בשו"ע הרב (ריש סי' רצ"ט) דאסרו חכמים לאכול שום דבר עד לשתות שום משקה חוץ ממים במוצ"ש עד שיבדיל, ואפילו לטעום מעט אסור. (במבואר להן טעמא בסי' רצ"א סעי' ט') ואע"פ שבכל המצוות הקבוע להם זמן לא אסרו אלא לקבוע סעודה משהגיע זמן גדיה שמא ימשך בסעודה ויעבור הזמן, אבל טעמיה בעלמא מותר שאין לחוש בה שמא ימשך ויעבור הזמן, מ"מ בקידוש וכן בהבדלה החמירו יותר. לפי שעיקר מצוותה היא בתחילת זמנם דהיינו סמוך לכניסת השבת וסמוך ליציאתה).

וע"כ נראה שיש למעוברת ומניקה להבדיל על הכוס ותתנו לחינוך שהגיע לחינוך ברכה כדי שישתה ממנו מלוא לוגמיו (ולא חיישין דילמא אתי למיסוך כמ"ש בברכ"י סי' תקנ"ו ג'), אך אם אין שם תינוק תבדיל על חמר מדינה (דאף אם אין דין תענית, דין אכילות לא פקע, ואיסור שתית יין הוא מדין אכילות) אמנם להחזיר"א בזה"ז אין חמר מדינה, ויעוי' במכתבי הגרי"ש והגר"ח ז"ל בספר 'מבקשי תורה'. אך יש לעיין באופן שמחמירה בשיעורים, אי תשתה פחות מכשיעור ותסמוך על הפוסקים שבהבדלה אם לא טעם מלוא לוגמיו א"צ לחזור ולהבדיל כמש"כ בשו"ע הרב (או"ח סי' קצ"ז). א"ד גם במעוברת ומניקה כל ענין השיעורים חומרא היא, ולא מיסתבר לבטל עיקר הדין דמלוא לוגמיו, וכן נראה. (ולגבי אי שרי להבדיל מפלג המנחה - בזמנינו כיון דנהג"ה כרבנן אז אין שייך להבדיל מבעו"י, כמב' במ"ב רצ"א ט').

וכ"כ בט"ב שחל במוצ"ש. אבל בט"ב שחל בשבת ונדחה ליום א' בודאי אין להחמיר בפחות פחות מכשיעור. דט"ב שנדחה משמע דקיל מג' צומות - עי' ביה"ל ריש סי' תקמ"ט דמשום דנדחה דבעל ברית מתפלל מנחה ואינו משלים תעניתו למרות שהוא יושב של יחיד, ועי' בריטב"א סוף תענית לגבי חתן שחל אחד המצומות ביום שמחת ליבו דצם, דהוי רגל דיחיד). ומבואר דט"ב שנדחה קיל טפי. וכיון שבג' צומות פסק הרמ"א (סי' תקנ"ט סעי' א') שעוברות ומניקות שמצטערות הרבה אין להתענות, וא"כ בט"ב שנדחה כ"ש שאי"צ להחמיר. אמנם הרעק"א כ' בשם תשו' שבוי' דבט"ב שנדחה מי שחולה קצת ומעוברת שיש לה מיחוש קצת אי"צ להשלים התענית ושרי לאכול אחר מנחה. (והביאו אבה"ל סי' תקנ"ט סעי' ט') והרי בג' צומות אי"צ להתענות כלל, אך יש לחלק דהרעק"א איירי במיחוש קצת שבו יש להחמיר להתענות ורק אי"צ להשלים התענית, והרמ"א איירי בג' צומות במעוברת שמצטערות הרבה, שאי"צ כלל להתענות, וא"כ ה"ה בט"ב נדחה אם מצטערות הרבה לא תתענה. ולפי"ז מסתבר דבט"ב שנדחה אין כלל דין פחות פחות מכשיעור, שהרי קיל טפי מג' צומות, ופשיטא דתבדיל ותשתה מלוא לוגמיה. ■

מעשה בא ליידינו בתשעה באב שחל בשבת ונדחה ליום ראשון והיה חולה שאין בו סכנה שהורה הרופא שצריך לשתות אך אינו צריך לאכול. והסתפקנו: א'. האם יש מקום להחמיר שישתה בשיעורים. ב'. האם שרי לו לאכול מאחר שאינו מתענה. ג'. מה חיוב הבדלה שלו.

והנה כתב הטור (הל' ט"ב סי' תקנ"ד) בשם הרמב"ם ב'תורת אדם', ח"ה כל שלושים יום, וכן חולה שהוא צריך לאכול א"צ אומד, אלא מאכילין אותו מיד, דבמקום חולי לא גזרו רבנן. וכ"כ הר"ן (סוף פ"ד תענית) דחולה שאין בו סכנה א"צ אומד דבמקום חולי לא גזרו רבנן, וכ"פ השו"ע (שם סי' ע'). ומבואר דבחולה שאין בו סכנה א"צ אומד אם התענית תזיק לו, והיינו משום דבמקום חולי לא גזרו רבנן, וחשיב כיום שאין בו תענית כלל. וכ"כ בביתאור הגר"א שכמו שהתירו אמירה לאינו יהירי בשבת וכן נעילת הסנדל לחיה כל שלושים יום וסיכה לחולה שאין בו סכנה ביוה"כ מפני שהן דרבנן לא גזרו בכה"ג, ה"ה כאן. ולפי זה נראה דאין דין פחות מכשיעור בט"ב ול"ד ליו"כ, משום דבט"ב לא גזרו רבנן במקום חולי. וכ"כ להדיא ב'ערוך השולחן' (סי' תקנ"ד סעי' ז' בסופו).

ואמנם בבית"ל (סי' תקנ"ד) כ' בשם ספר 'פתחי עולם' דבמקום שאין המחלה של חוליו צ"ח, יאכל פחות מכתובת בכדי אכילת פרס וכן בשתייה ישתה בשיעורים של יוה"כ (כדאיתא בס' תרי"ח), והוסיף דכך יש להורות לשואל בט"ב שבו לא נפקר התענית לגמרי ורחמנא ליבא בעי. ואולי י"ל בין בריא שיש חשש שיחלה ובהו אמרין דיאכל פחות מכשיעור דאז יתכן שעוד לא נפקרה התענית, לבין חולה שאז אינו בכלל התענית דלא גזרו רבנן, ומותר לו לאכול ולשתות אפילו כשיעור. וכעין זה מצינו גבי עוברות ומניקות שפטורות מלהתענות בג' צומות האחרים ומ"מ פסק השו"ע (סי' תקנ"ד סעי' ה') שלא תאכלנה להתענג במאכל ובמשתה אלא כדי קיום הולד דמעוברת חשיבא בריאה רק שיש חשש שמא תזיק התענית לולד, צ"כ לא הותר לה לאכול אלא כדי קיום הולד, שהרי יש עליה דין התענית. (ואף דאיכא חולשה, נראה דלא מצינו היתר לחולשה אלא לחול. אמנם שכתב וראיתי דהגאון ר' חיים פלאגי' בספר 'רוח חיים' הביא בשם תשובת הגאונים שער תשובה סי' שכ"ח להקל אף בזמן תשועה כח שמצטער בתענית, אע"פ שהוא מתחזק והולך ככריא, שאינו כחולה שאין בו סכנה. ובזמנינו בלא"ה במעוברת יש מקילים טפי מחשש שמא תפיל, אך מ"מ נ"מ לפי מניקת) משא"כ בחולה, לא גזרו עליו כלל דין תענית.

ואמנם ב'שדה חמד' (מערכת בין המצרים באספ"ד סי' ב' סעי' י"ג) כתב שאם יספיק לחולה שאין בו סכנה לאכול פחות פחות מכשיעור מה טוב. וכ"כ בשו"ת מרחשת (ח"א סי' ד') דכשהיה חולה נהג לאכול פחות פחות מכשיעור, כדי לא לאבד תענית של אותו היום שהוא מדברי קבלה, וחמור כשל יוה"כ. ומבואר דאם יספיק לחולה פחות מכשיעור יש מקום להחמיר גם בט"ב לאכול פחות מכשיעור, מכיון שהוא מדברי קבלה.

ב'. ובנידון השאלה השניה, הנה כבר כתב החת"ס (שו"ת או"ח קנ"ז) גבי השאלה אי שרי למי שאינו מתענה בט"ב לעלות לתורה, דיכול לעלות כיון שעדיין שם תענית עליו, שהרי לא הותר לו לאכול אלא כדי צרכו וחיותו, ואם די לו בשתייה לא יאכל, ואם די לו באכילה פעם אחת לא יאכל בו פעמים, ולא יותר ממה שצריך, וגם שאר עניינים אם אינו צריך לרחוץ ולנעול ולסוך אסור לו לעשות אחת מאלה, נמצא שהוא מן המתענים והמחויבים בדבר (וזה לא כהרעק"א בשו"ת כ"ד). ויל"ע בדבריו, שהרי השו"ע פסק שאי"צ אומד דבמקום חולי לא גזרו רבנן, ומאיה טעם היא אסור לו לאכול אם סגי בשתייה, שהרי לגבי יליתא יום תענית. ואמנם כבר כתב בשו"ת מהר"ם שיי"ק (או"ח רפ"ט) דהיכא דמספיקא ליה אי סגי ליה, בזה אי"צ אומד, ומותר לאכול ולשתות אף יותר מעניינים אלה היכא שבודאי אי"צ לאכול, בזה אסור לאכול יותר מכדי צרכו, ובאופן זה לא נפקרה התענית לגמרי. וא"כ יש מקום להחמיר, אף שמפשות לשון השו"ע לא משמע כן, וכמשנ"ת בשם 'ערוך השולחן'.

דברי נהי וקינה על שריפת בית אלוקיננו

היא משושה? ירכתי צפון ירך המזבח צפונה ששם שוחטין חטאות ואשמות, ומי שהיה עצב על עבירות שבידו מביא חטאות ואשמות ומתכפר לו והוא יוצא משם שמח ועל ידי הקרבנות טובה באה'.

נחבונן בזה מעט, שהרי מרטיט לשון הגר"א (באגרתו): ש"כ כל הקלע הכל בהלל פיו של דברים בטלים, ועל כל דיבור הבל צריך להתקלע מסוף העולם ועד סופו, וכל זה בדברים יתירים, אבל בדברים האסורים צריך לירד לשאול במטה הרבה מאוד, ואי אפשר לשער גודל היסורין והצרות שסובל בשביל דיבור אחד'. וידוע מש"כ הרמב"ן (שער הגמול) דבר מבהיל, שרגע אחד בגיהנום קשה יותר מלחיות שבעים שנה עם יסורי איוב, וזה דבר שאין הדעת קולטת כלל, דהיינו שעדיף לאדם לעבור שואה ולא להיות רגע אחד בגיהנום. ומכל זה נלמד כמה עמוק פגם החטא, וכמה הנשמה רחוקה מקדוה, שנצרך לכל היסורים הללו כדי לחקן אותה, כמש"א (שבת קנ"ב:): עה"פ 'והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה', 'תן לו כמו שנתנה לך', וזכות גדולה היה לנו בזמן הבית שהיה יכול הבעל חטא לעלות לבית המקדש להקריב קרבן ולהתכפר לו, אין לך שמחה גדולה מזו, וזהו הכוונה 'משוש לכל הארץ'.

קללת דורנו - ירהבו נער בזקן

אמרו חז"ל (גיגה י"ד): 'י"ח קללות קילל יעשיהו הנביא את ישראל ולא נתקרה דעתו עד שאמר להם המקרא הזה ירהבו הנער בזקן הנקלה בנכבד'. ומפרש בתוס': 'מאי ניהו י"ח קללות, דכתיב 'כי הנה האדון ה' צבקות מסיר מירושלים ומיהודה משען ומשענה כל משען לחם וכל משען מים', משען אלו בעלי מקרא, משענה אלו בעלי משנה, כל משען לחם אלו בעלי תלמוד, וכל משען מים אלו בעלי אגדה, ואחרי כל זה עדיין לא נתקרה דעתו עד שאמר להם המקרא הזה ירהבו הנער בזקן. וביאר מרן ה"אבי עזרי' זצ"ל שגם אם חסר בעלי מקרא בעלי משנה בעלי תלמוד בעלי אגדה, מ"מ הצורה של כלל ישראל קיימת, אבל כשהמצב הוא שיראה הנער בזקן, שהדור הצעיר חושבים את עצמם לחכמים יותר מהזקנים ובוועטים בזקנים, זהו חורבן של כלל ישראל, שכן מסירת התורה ועוברת מדור לדור וכל דור מקבל מדור שלפניו, ואם הדור הצעיר חושב עצמו לחכם יותר מהזקנים זה חורבן של כל הצורה של מסירת התורה, ואם המצב מגיע עד כדי כך, ויודעים כבר שזה הסוף וחייבת הגאולה להגיע.

ובאמת שגם בלי חלק התורה, זה דבר פשוט שהשכל מחייבו שמי שהוא זקן וחי בעולם שנים רבות יותר מהצעיר ועבר את תהפוכות החיים יותר ממנו, ומכיר את נתיבות החיים יותר ממנו, פשוט שההבנה שלו יתירה ובריאה. וכמו שכל בר דעת מבין שרופא עם ניסיון של עשרות שנים מתמצא פי כמה וכמה מרופא צעיר שלפני זמן קצר רק גמר תלמוד להיות רופא. לכן, כאשר יגיע שלב שדבר שללי ופשוט כזה לא מבינים ומקבלים הגאולה כבר מוכרחת לבוא, וכ"ז בכלל חומרת הקללה של ירהבו הנער בזקן'.

מלבד זאת שיש לנו להצטער על כך שכאשר היה בית המקדש קיים היה קל יותר להגיע למעלות העלינויות של דבקות ויראת ה', מוטל עלינו להצטער בצער השכינה, וכפי שהש"ל"ה (מס' שבויעות, ה') מביא את מכתב הר"ש אלקבץ זצ"ל שהשכינה הקדושה אמרה לחבורתא קדישתא דיהוה בזה"ל: 'אילו הייתם משערים אחד מאליף אלפי אלפים ורוב רבי רבבות מהצער אשר אני שרויה בו, לא היתה נכנסת שמחה בלבבכם ולא שחוק בפיכם, בזכריכם כ' בסיבתכם אני מושלכת בעפרי'. אנחנו לפחות להשתדל להגיע לכך, להרגיש את החסר ביראת שמים וקרבנות אלוקים, בזה שאין לנו בית המקדש, וכמה שיותר נרגיש שחסר וחסר לקוות שנוכה. הקב"ה יעזור שאצל כולנו תהיה השאיפה של 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש... לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו', ובקרבנו נזכה לביאת גואל צדק ובנין ביהמ"ק במהרה בימינו. ■

אמרו חז"ל (מדרש איכ"ר ב', ד'): 'רבי יוחנן היה דריש שיתין אפין ב'בלע ה' ולא חמל את כל נאות יעקב', ורבי היה דריש עשרים וארבעה אפין, ולא דר' יוחנן יתיר מרבי אלא רבי על ידי שהיה סמוך לחורבן הבית היה נזכר והיה דורש ובוכה ומתנחם'. ויש להבין דלכאורה הרי נוהג העולם הוא להיפך שמי שיותר קרוב למת מתאבל יותר ובוכה יותר, וכאן כתוב שרבי שהיה סמוך לחורבן היה נזכר והיה דורש ובוכה ומתנחם, ודרש פחות מר' יוחנן.

וביאר מרן ראש הישיבה בעל ה'אבי עזרי' זצ"ל שבדורו של רבי עדיין זכרו את תקופת הבית בבנינו ותפארתו, את הקדושה שספגו מכל רגע של שהייה בבית המקדש, עדיין פיעם ברוחם ובלבם 'רוח הקודש' ששאבו בשמחת בית השואבה, והדהד באוזנם קולו של הכהן הגדול צועק 'אנא בשם': ממילא המשיך אצלם השפעת ביהמ"ק! ופעל אצלם ה'יראת שמים' שספגו מ'העליה לרגל'! ומכאן כל זה ידעו דורו של רבי כיצד צריך יהודי לחיות ומהו תפקידו של יהודי, שכל השאיפה תהיה רק למעלות העלינויות של דבקות בה', אהבת ויראת ה', הם חיו עם הידיעה שתכלית האיש הישראלי הוא: 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו', ולפיכך היה רבי דורש ובוכה ומתנחם, כי אע"פ שאין ביהמ"ק עם ה'השראת השכינה' ואין את ה'נאות יעקב' בפועל, אבל כיון שחיו עם הקב"ה ועם השאיפות הנכונות 'ליראה את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך', אז מ"מ ידעו מה זה 'נאות יעקב', לכן היה רבי דורש מעט ומתנחם.

אבל דורו של רבי יוחנן היו יותר רחוקים, קם דור חדש שלא ידע והכיר את היופי האמיתי של כלל ישראל, מוטל היה על רבי יוחנן לדרוש שיתין אפין את המקרא 'בלע ה' ולא חמל את כל נאות יעקב', בכדי לנסות ולהמחיש בפני הדור החדש מהו ה'נאות יעקב', שאין זה היופי של הרחוב! אין זה היופי המתועב של הגויים! אלא זה להיות 'ממלכת כהנים וגוי קדוש', ומה שרחובי וחופשי יותר זהו החורבן של ה'נאות יעקב'.

רק המצפה יזכה לראות לעתיד לבוא

ידוע בשם מרן המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל שאמר שכשם שביציאת מצרים 'חמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים', וכתב רש"י: 'חמושים - אחד מחמשה יצאו וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפילה', והרי מבואר במדרש (שמו"ר יד, ג) שהיו פושעים בישראל שהיה להם פטורין מן המצריים, והי' להם שם עושר וכבוד ולא היו רוצים לצאת, והם אלו שמתו בשלשת ימי אפילה עי"ש, דהיינו שאלו שלא זכו לצאת ממצריים לא היו רשעים להכעיס, אלא היו להם שררות במצרים ומשום כך לא רצו לצאת - אמר המשגיח - שכדבר הזה יהיה גם לעתיד לבוא, מי שהרגיש בחסר בית המקדש, והשתוקק וציפה לקרבת אלוקים, הוא יש לו תקוה לזכות לראות בגאולה העתידה, אבל מי שלא חסר לו כל זה, וחש בטוב במצבו כעת לא יזכה לזה, וזהו דבר נורא למחבונן!

וכעין זה כתב הראב"ד (עדות פ"ב מ"ט, וכ"כ בתוס' שאנץ שם) שכמו שבגאולת מצרים, רוב היוצאים לא זכו להיכנס לארץ ישראל, כן יהיה לימות המשיח כשיגיע הקץ לא כולם יזכו לראות בטוב אחרית הימים ולהיכנס ישראל, אלא הקב"ה יוליך את כלל ישראל למדבר העמים, ושם יבתנם ויצרפם כצורף כסף, ומסיים הראב"ד 'וקטני אמנה ימותו'. ואמר מרן הגר"י זצ"ל ע"ז שנאמר (שה"ש ח, ה) 'מי זאת עולה מן המדבר מתרפקת על דודה', מי יזכה לצאת שלם ממדבר העמים מי שמתרפקת על דודה, מי שרוצה ומבקש את קרבת ה' וחש שזה חסר לו, הוא יכול להיות בטוח שיצא מן המדבר שלם.

השמחה בכפרות העוונות על ידי הקרבנות

כתיב (איכה ב, טו): 'ספקו עליך כפים כל עוברי דרך... הזאת העיר שיאמרו כלילת יופי משוש לכל הארץ, מה הסיבה שירושלים הייתה נקראת משוש לכל הארץ, פירש"י (תהילים מ"ח, ג) 'ומה

תיקון המעשים בימי בין המצרים¹

הכח להשיג קרבת אלוהים בימים אלו

אנו עומדים בימי בין המצרים, ירמיהו הנביא אומר (איכה א', ג'): 'כל רודפיה השיגה בין המצרים', ראיתי שמבארים בדרך מליצה שזה מדבר על קרבת אלוהים: 'כל רודפיה' - דהיינו אם יתפוך וידרוש אחר קרבת ה', 'השיגה בין המצרים' - יוכל להשיגה בימים אלו ימי בין המצרים. ימים אלו שהתייחדו לאבלות על חורבן הבית ועל העדר קרבת אלוהים, והשראת השכינה, ובעבודה עקבית להראות את צערנו מהרחוק ממנו, זה ההכנה המועילה ביותר ל'ימים נוראים' הבאים בעקבותיהם.

ישנו מעשה ידוע מהגה"ק המהרי"ל דיסקין זצ"ל שכשהיה נער צעיר, היה שאלה של כשרות העופות שנגע הלכה למעשה ואביו הגר"ר בנימין הכשירו לכלל, אבל על עצמו החמיר ולא אכל. הדבר נגע לליבו של בנו המהרי"ל מדוע אביו אינו אוכל ובעבורו הוא מיקל בזה. כעבור תקופה הגיעו אנשים עם גווילי ס"ת שרופין בכדי לשאול הלכה למעשה כיצד לנהוג ומיד עם בואם לפני האב הגר"ר בנימין הוא התמוטט מרוב צער מראיית הגווילין במצב שכזה, אז אמר המהרי"ל אכן נודע הדבר אם אני הייתי בדרגה כזו להתעלף מיד עם ראית גווילי ס"ת שרופין הייתי ג"כ ראוי להחמיר על עצמי כאבי באכילת אותו העוף... כעבור שנים רבות כאשר אורו הגדול של המהרי"ל רחל בירושלים עיה"ק כגדול הדור, כשהגיע לראשונה לכותל הוא התעלף, ומאז יותר לא הלך משום חשש פיקוח נפש... והפשת בזה הוא, כאשר רואה אדם שלוקחים את בשר אביו ומשליכים אותו כמאכל לעוף השמים, יהיה בעיניו פלא שהוא יהיה מוזהב עד כדי התעלפות? ! המהרי"ל ראה את בית המקדש חרב, 'שועלים הילכו בו', כזה בזיון! ולא יתעלף...

עלינו לדעת שצער השכינה הוא נורא ואיום, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות ג'): 'ג' משמרות היו הלילה, על כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי! ואומר אוי לבנים שבעונותיהם החרבת את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין אומות העולם'. שוו בעצמכם! ג' פעמים בכל לילה! כבר במשך קרוב אלפיים שנה השכינה שואגת כארי! מושגים של לשונות חז"ל! אך אנו כהו חושנו ולצערנו לא מבינים שעלינו לעשות פעולות למנוע את צער של הקב"ה - ששואג בצער כארי מדי לילה בלילה...

עבודת התפילה על הגאולה

בישיבת 'חכמי לובלין' - עד עצם היום הזה, הנהיג מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל הנהגה נפלאה שכלל הנראה קיבלה מרביתו שבימי בין המצרים יושבים על הארץ ומתאבלים בצרהי היום באמירת תיקון חצות עם ניגון מיוחד. והמשגיח הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל היה אומר שמי שאין לו אפשרות לומר את כל התיקון מחוסר זמן יוכל לצאת ידי"ח לכה"פ באמירת פרק 'על נהרות בבל', העיקר שהיה לנו שייכות עם הצער הגדול, ובכדי לחוש במעט את צער החורבן.

וצריך לדעת, שהמצב הנורא ואיום שכלל ישראל שרוי בו אינו מצבו הטבעי של כלל ישראל, אדרבה בשנים שכלל ישראל היו במיטבם, הנביא ירמיהו (בתחילת איכה) מכנה אותם 'רבותי בגוים שריתי

במדינות', והיום מבחינה רוחנית לדאבוננו הרב ה"י מרבית תושביה של אר"י היהודים מנותקים כליל משמירת התורה והמצוות, אין להם מושגים מהו 'שמע ישראל' ומהו שמירת שבת. ומבחינה גשמית הצרות מתרחבים מיום ליום והייסורים הנוראים, אלמנות יתומים חולים, זה אינו המצב הטבעי שאמור להיות כלל ישראל. אבל למרות הכל עיקר הצער צריך להיות על חילול ה', שמא החורבן הבית 'שכינתא בגלותא', אין ביהמ"ק! אין קרבנות! זה לבד סיבה מספקת להצטער...

ריבוי התפילות ואהבת רעים מקרבת את הגאולה

לפעמים מתגבנת מחשבת ייאוש - שכל כך הרבה שנים כבר ציפו התפלות וקיוו על הגאולה ועדיין לא באה, וכיצד אנו בתראי דבתראי נועיל בתפילותנו? אולם למעשה הגישה צריכה להיות שבשביל שתבוא הגאולה עלינו למלאות שק תפילות גדושה! וכל זמן שלא התמלא היער עדיין לא זכינו לגאולה. ואכן כשתבוא הגאולה, נתבונן מי בנאה, ויזכחו פלוני שהרבה בתפילה ואלמוני שהרבה בתפילה, אלו שהיה איכפת להם מהמצב של כלל ישראל! וככל שיתרבו יחישו את הגאולה. מרן ה'חפץ חיים' היה אומר שאם המשיח היה יודע שממתינים לו שלושים אלף יהודים בוודאי כבר היה בא... דהיינו שעצם הציפייה גורמת לבניית המקדש! לכן מוטל עלינו החובה והאחריות לכוון יותר בברכת 'ולירושלים עירך', ובברכת 'בנה ירושלים' בברכת המזון, הם שיחישו את הגאולה.

דבר נוסף היה מעורר מרן ה'חפץ חיים' זצ"ל, מדוע עדיין לא נבנה בית המקדש, משום שעדיין לא תוקן ה'שנאת חנים' שבעטיו נחרבה, וכשיתוקן עוון זה בוודאי כבר יבנה המקדש. כי כאשר יהיה אהבה בין כולם וישרור השלום, אז הקב"ה יקבל תפילתנו, מידה כנגד מידה. והעצה לזה לעבוד על 'אהבת לרעך כמוך' לפני התפילה ולכוון בתפילה על כולם.

וזכרנו לפני עשרות שנים כאשר שב מו"ח מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א מביקור בבית אביו מרן הסטיפלר זצ"ל היה זה כשנתיים קודם פטירתו, ואמר: 'אבא לא הרגיש טוב, כראבת לו הרגל, הוא לא יכל להירדם בלילה, צריכים להתפלל'. בתחילה היה נשמע הדבר בעיני כפעות, אך כשהתבוננתי הבנתי שאצל גברא רבא כמו"ח שליט"א המכיר באמת בכח התפילה, ומבין שכל דבר קטן כגדול זהו בזכות התפילה, הוא דרש מאיתנו בטבעיות - שעל כל בעיה - מתפללים! וזהו יסוד לחיים שצריכים לדעת ששל כל דבר ופרט תועיל תפילה. תפילה של כל יהודי באשר הוא יכולה להועיל.

אחד התלמידים של המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל מעיד שבימי האחרונים כאשר לא חש המשגיח בטוב והיה מאושפז עקב כך, בכל ערב בשעה שמונה ציינו הרופאים כי חל שיפור קל במצבו, כי באותה שעה אמרו תהילים בישיבת פוניב'ז לרפואתו, (למרות שימים ספורים אח"כ נפטר, אבל עכ"פ הרגישו שינוי לטובה באותה שעה). זה כח התפילה! וימים אלו זהו העת להתפלל על כלל ישראל על צרות הכלל והפרט!

<< המשך בעמוד הבא

1. נערך ע"פ הכנת הכותב מתוך שיחתו של הגר"י קולדצקי שליט"א ביום א' י"ז בתמוז בהיכל בית מדרשנו. מפני אריכות הדברים לא הובא כי עם מעט מדבריו המובחרים, ועוד חזון למועד א"ה.

מועט! כל יום זה מתנה מחדש. חיוך של בורא עולם - שהחזיר נשמתו בחמלה רבה...

מִן הַגִּרָּה אֲבִרְמָסְקִי זצ"ל בעל ה'חזון יחזקאל', היה עצור זמן רב במעצר אצל הקומוניסטים, ובדרך לא דרך בס"ד הצליח להשתחרר בעריו"כ, דקות ספורות קודם התקדש ליל יום הכיפורים שב לביתו, מסופר שמיד בל שהות, בלא אמירת שלום לבני המשפחה ומבלי להכין את עצמו כדבעי לצום, מיד רץ לתפילין נישקם ופרץ בבכי עז של געגועים, אחרי תקופה ארוכה שלא יכול היה להניחם מאימת הצר הקומוניסטי, הוא הניחם בזריזות וחלצם, וכבר רץ בזריזות לביהכנ"ס לאמירת 'כל נדרי'...

על מִן ה'חפץ חיים' מסופר, שבערוב ימיו כאשר היה חלש ותשוש, התמוטט לפני שחרית, והיה שוכב תשוש בלא הכרה, עד שתי דקות לפני השקיעה, אז לפתע התעורר, מיד שאל: "יש עוד זמן עד השקיעה? אני צריך להניח תפילין?", ומתוך יסורים זקנה ותשישות התגבר כארי, והניח תפילין במהירות ובדביקות. זהו בן ישראל! זהו כוחו של יהודי ירא שמים!

לפני כחודש דיברתי שיחה במקום מסויים, אחרי השיחה ניגש אלי בנו של בעל ה'פני מנחם' מגור זצ"ל ונכדו של בעל ה'אמרי אמת' זצ"ל, וסיפר לי שזקינו ה'אמרי אמת' כשרצה ללמד זכות על כלל ישראל כמה חשוב אצלם המצוות הוא היה אומר: כאשר יגש גוי ויציץ לנער יהודי - אתן לך מלוא ביתי כסף וזהב וכלבד שלא תניח היום תפילין, האם יהיה מישור יהודי באיזה גיל ובאיזה מצב שיהיה מוכן להצעה? הרי בוודאי שלא! הפטיר ה'אמרי אמת' - נו, ריבונו של עולם, תראה מזה כלל ישראל. מזה כח המסירות נפש שלהם ולמצוותיהם."

אֶת מַכְבְּדֵי אֲכָבֵד

לפני י"ד שנים אירע פיגוע בבית מלון בנתניה לביל פסח, שגרם לאסון גדול רב נפגעים ה", רבים היו מבוהלים וחפשו במה להתעורר, נכנסתי למח"ז מִן הַגִּרָּה אלישיב זצ"ל, ושאלתי מה לעורר את הציבור, בחדות לשונו הוא הגיב: 'לעורר שצריך יותר לכבד את הקב"ה', כששאלתי לפרש כוונת דבריו, השיב: 'שיבואו בזמן לתפילה, שיאמרו קרבנות במתינות לפני התפילה'.

סיפר לי יהודי ישיש, שזכה להתפלל עם מִן ה'חפץ חיים' זצ"ל בערוב ימיו, ולפליאתו ה'חפץ חיים' נכנס לתפילה ב'מוזמר שיר חנוכה הבית', כנראה הגריש מִן ה'חפץ חיים' בתחושותיו ומיד נרעש: 'אל תחדשו בי כבר אמרתי קרבנות קודם... קרבנות הינו חלק בלתי נפרד מהתפילה! כמשי"א חז"ל שעי' האמירה של הקרבנות 'מעלה אני עליכם כאילו הקרבנות לפני', זה זכות המתגלגל לפתחנו, שאנו יכולים לכבד בכך את הקב"ה! וכמים פנים אל פנים, 'את מַכְבְּדֵי אֲכָבֵד' (שמואל א', ב', ל') מבטיח הקב"ה, מי לא רוצה ולא זקוק לכבוד מאיתו יתברך! יש לנו הזדמנות כזו בכל יום ויום!

זוכרני אדם שבא למח"ז מִן ה'חפץ חיים' זצ"ל שהוא דואג על ימיו משום שבאימת מצב בעריו"כ, אמר לו הסטייפלר: 'אם חפץ אתה בחיים ארוכים תבוא בזמן לתפילה, ולמעשה זהו גמרא ערוכה (בברכות ח'). על בני בבל שכיבדו את התפילה ומשום כך האריכו ימים. אדם שבא בזמן, הוא מראה את התשיבות שדבר: בדומה למי שמאחר את הזמן לפגישת עם המלך עונשו חמור מטעם המלכות, לפני מלך מלכי המלכים הרגשת הכבוד מתבטאת בכך שבאים בזמן ומתפללים במתינות ובכוונה. וכך מעורר מִן ה'ה' הגרא"ל שטיינמן שליט"א להקפיד על הרבע שעה הראשונה של הסדר ב'תענית דיבור', זה מציל מגזירות רעות - כמשי"כ הרמח"ל, כי ההגעה בזמן והרצינות של ההתחלה מראה את הרצון! ויש בכך משום כבוד התורה!

אם נתחזק בעניינים אלו שהזכרנו, נזכה במהרה להתגשמות הנבואה (ישעיהו נ"א, ג'): 'כי נחם ה' ציון נחם כל חרבתיה וישם מדרבה כעדן וערבתה כגן ה' וששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה'. וברכות וישועות לכל בית ישראל. ■

אך כשם שצריך להתפלל על כל דבר, כך צריך להודות להקב"ה, כל מה שנראה טבעי ורגיל, זה הכל ניסים! הקב"ה מאיר לנו פנים! מחייך אלינו! לכן צריך להודות ולהלל על כל דבר... חמותי הצדקנית הרבנית קנייבסקי ע"ה הייתה אומרת כל יום 'נשמת', שלא יעבור עליה יום בלי אמירת 'נשמת'. ראיתי בספרו של בעל ה'שומר אמונים' רבי אהרן ראטה זצ"ל שכתב: 'האדם צריך להרגיל את עצמו להקדים תפילה ולהודות על כל דבר. זהו הדרך להתקרב לבורא עולם!'

בִּיקוּשׁ וּדְרִישָׁה הַדֶּרֶךְ לַקְרֵבָה

בשביל להגיע לקרבת אלוקים צריך ביקוש ודרישה, צריך התגברות והתאמצות מועטת. למדנו זאת מדברי בלעם הרשע שכידוע היה ראש לשונאי ישראל, וחפץ להשמידם ברגע אחד. אמנם הם לא ידעו מכך, כי זה לא היה סכנה מוחשית אלא רוחנית, בכח פיו רצה לקללם ולאבדם מתחת שמי השמים, וכתוב בתורה (דברים כ"ג, ו') 'ולא אבה ה' אלוקים לשמוע אל בלעם ויהפוך ה' אלוקים לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלוקים', ואמרו חז"ל (במדבר) באיזה כח ניצחו את הבל פיו של בלעם הרשע, ואת כוחו הטמא? בכך שבלעם העיד: 'הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא', וכתב רש"י (שם): 'כשהן עומדים משנתם שחרית, הן מתגברין כלביא וכארי לחטוף את המצות, ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין', בכך זה שהן 'מתגברין לחטוף את המצות', אז הבין בלעם שהוא לא יכול להם! ומבואר שהתפעלותו הייתה משום שגם הוא היה מהזרזים והתנהג בזריזות מופלגת והשכים בבוקר לצאת לקראת ישראל, אבל בכך שאברהם אבינו השכים לפניו, סתם טענתו שגם אומות העולם משכימים שכבר הקדימו אברהם אבינו! ובזכותו של אותו זקן 'ידון נצח' למול פיו וארס טענותיו של בלעם הרשע... כנגד זכותם ה'כלביא יקום' וה'כארי יתנשא' לא היה טענה לענות כנגד דבריו של בלעם שגם הוא השכים בבוקר.

ואכן חשיבות ההתאמצות הזו - של 'השכמה' בגבורה, כתב השל"ה הק' שהוא כמעין עקידה! דברים נשגבים! והבן איש חי מבטיח שמי שיקום בזריזות לתפילה מוכרח לו שתפילתו תעלה היישר בלא מפריעים עד כסא הכבוד! (הוא מבאש בכך שבמה'ש 'משכנ' אחר כך נרוצה' כאשר יהיה זריזות - 'נרוצה', אז יקום בנו חלקו השני של הפסוק 'הביאני המלך חדריו'). וברבינו יונה כותב (בספר 'היראה') על מי שקם בזריזות בבוקר לעבודת בוראו בתורא נשגב ידיד ה'!

עצה להתגבר בהקיצו משנתו

רבינו יונה (בתחילת ספר היראה) כותב עצה כיצד יצליח האדם להקיצ' בגבורה, וז"ל: 'אלה הדברים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם חיי העולם! בכל בקר בהקיצו משנתו יודעו: ויהיה נותע! ונחפר! מאימת הבורא! בזכורו חסדו אשר עשה לו ואמונתו אשר שמר לו, כי החזיר לו נשמתו אשר הפקיד אצלו ואז יכרז בלבו הבורא אשר הגדיל לעשות עמו כי חדש והחליף כוחו, ובשמו הדברים האלה על לבו תבער אהבת הבורא בלבו, ואז אל ישכב במיטתו כדרך העצל אך במהירות וזריזות יקום מיד'. אך גם רבינו יונה עצמו הבין שזה דרגה עצומה להיות נרתע ונחפר ומודעו מאימת הבורא. לכן כתב בהמשך שאם היה יודע האדם על אוצר המונח בחציצרו - ואם לא יזדור יטלוה אחרים, בוודאי היה מונק! כך צריכה להיות ההרגשה של כל יהודי! יש לו אפשרות עם הקיצו משנתו לחטוף מצוות! להניח תפילין! תפילה! ברכות! כיצד ימשיך בשינה...

מח"ז מִן הַגִּרָּה אלישיב זצ"ל כאשר עבר ניתוח (בשנת תשס"ג) והיה בסכנת חיים, הוא אפילו השאיר צוואה שמא לא יקום ממיטת חוליו. אך מיד כאשר ב"ה חזר לאיתנו בעקבות הנס עשה חייו, במקום להשכים כדרכו עשרות בשנים בשעה שתיים וחצי הקדים ברבע שעה לשעה שתיים ורבע... זה מושג של 'נודעו' 'נרתע' 'נחפ' מאימת הבורא! זה אנשים גבוהים שמבנים מה ערכו של גבורה

שהרי בוודאי הקב"ה מקיים הלכה זו, ולכן מיד בשעה שהחריב את בית המקדש השני כבר התחיל לבנות את בית המקדש השלישי, וזו היא הכוונה 'נטה קר', היינו לצורך בניית בית המקדש השלישי. (הובא 'בליקוטי בית ישראל').

עומדות היו רגלנו בשעריך ירושלים

הגה"צ רבי יונה מרצבאך זצ"ל - מגדולי התורה והיראה בדור העבר, העיד שראה הנהגתם של זקני ירושלים כשעמדו לצאת מהעיר ירושלים, נעמדו בפתח העיר ואמרו בפיהם, לקיים מש"כ (תהילים קכ"ב, ב') 'עומדות היו רגלנו בשעריך ירושלים'. ובוזה ביאר את הכתוב שבשעה שדרו המלך עמד לצאת מתחומי ירושלים, נעצר בפתח העיר - 'עומדות היו רגלנו' ובכך ביטא את הקושי שיש לו בעזיבה של מקום קדוש כמו ירושלים, שהיא מושב כל הארץ, רגליו פשוט נשארו לעמוד - 'עומדות'. (פרי גידולים, רל"ג).

בנים שגלו מעל שולחן אביהם

אחד מתלמידיו של המשגיח דליקוד הגה"צ רבי נתן מאיר ויכטפויגל זצ"ל, מעיד שראה את המשגיח מהלך בחדרו בתשעה באב אחרי אמירת הקינות אנה ואנה, ומשנן לעצמו בקול בוכים ובהתעוררות עצומה: "אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם", והיה חוזר שוב ושוב בקול רם: אוי לבנים! אוי לבנים!... (לקט רשימות).

עימו אנוכי בצרה

מנ"ה הגרא"ל שטיינמן שליט"א תמה, דהנה אמרו חז"ל (עי' פירש"י שמו"ג ב') שהקב"ה משרה שכניו בסנה - משום המידה הקיימת בו יתברך 'עמו אנוכי בצרה'. ולכאן מה חידוש יש בזה והלא 'מלאו כל הארץ כבודי' ושכניו נמצאת בכל מקום בכל עת ובכל רגע, ומה חידוש הוא שגם בעת צרה הוא משרה שכניו? (בפשטות החידוש הוא משום שאין הקב"ה משרה שכניו מתוך עצבות (שבת ל':), אולם קמ"ל שכאשר האדם שורה בצרה, הקב"ה ממשיך להשרות שכניו עליו למרות העצבות הנסוכה בו). אך האיר מנ"ה שליט"א - דהחידוש הוא שאע"פ שהצרות התוכפות את האדם הם תוצאות החטאים, והיה מקום לחשוש שכיון שחטא השכינה מסתלקת ואינה נמצאת עם האדם בשעת צרתו, קמ"ל שאפילו בשעת ההסתר פנים וצרות הקב"ה משרה שכניו על החוטא. וציין לדברי ה'תומר דבורה' (פ"א) שהשכינה נמצאת גם בשעת החטא עצמו, שזהו מידת הסבלנות הגדולה של הקב"ה שהוא ז'ן ומחיה את החוטא גם בזמן החטא. ובוזה ביאר מנ"ה שליט"א את מה שאומרים בזמירות של יום שבת: 'בצרתם לו צר, בסבלות ובעבדות'.

חטא חטאה ירושלים על כן לנדה היתה

מנ"ה הגר"ח קנייבסקי שליט"א מבאר מהו הדימוי של הנביא בין 'ירושלים' רבתי ל'נדה'? דהנה נדה יש לה היתר - אחר מלאות ימי טהרה, ולשון 'חטא' היינו בשגגה. והרי אמרו חז"ל (סנהדרין ק"ד): כי אף שהיו ישראל במידותיהם גרועים מסדרם מידה יתירה הייתה בהם שהיה בהם חסד. ויש להבין כיצד מושחתי מידות היה קיים אצלם מידת החסד? אלא ע"כ ביאורו שעי"ז זה שהיה בהם חסד - כל חטאתם היה רק לתיאבון מכח ההכרח, ולכן שייך שיהיה אצלם מידת חסד, ועי"ז היו כעין שוגג כיון שהוא רק לתיאבון. וזהו 'חטא חטאה ירושלים' - בשוגג, 'על כן לנדה היתה' - כמו שנדה יש לה היתר כן עתידה ירושלים להיגאל. (דרך שיחה, עמ' תרג"א). ■

קרא עלי מועד לשבור בחורי

מטעם זה שנקרא 'מועד' - אין אומרים בו תחנון, ואין האבל ניגש להיות ש"צ (כדקיי"ל בשו"ע ס' תנ"ט, ה'). הטעם ש'תשעה באב' נקרא מועד, כתב השל"ה הק' (תורה שבכתב פ' בלק): 'על שם העתיד שהוא יהיה חג'. ובוזה מתבאר מדוע תשעה באב תמיד חל ביום שחל יום א' של פסח, שבו יצאו ממצרים, והוא מעין גאולת העתיד, כמו שנאמר 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות'. הגה"ק בעל ה'אבני נזר' זצ"ל (הובא ב'שם משמואל' פר' דברים) כתב לבאר זאת בדרך אחרת: 'בכל מועד מתעורר הניסים שהיו בזמן זה, כמו כן בתשעה באב ע"י התעוררות על החורבן נתעורר כח הטוב שהיה בזמן החורבן, דהיינו שנמחלו כל עוונותיהם של ישראל, כפי שכתוב במדרש על הפסוק 'תם עוונך בת ציון', ולכן נקרא מועד, על שם מחילת העוונות שזכו ישראל בזמן החורבן'.

שכר המתאבל והדורש בשלום ירושלים

כתב הגר"ח פלאגי זצ"ל (מועד לכל חי ס"ו) בשם ספר 'קטורת המזבח' את הזכויות העצומות שזוכה המתאבל על ירושלים, וזה לשונו: 'המקונן על חורבן הבית מכפרים עוונותיו, וזוכה לאריכות ימים, ובניו לא ימותו בחייו יראה זרע יאריך ימים'. ומסת' דרך ארץ זוטא' (פרק השלום) אמרו חז"ל: 'אמר ריב"ל אמר להם הקב"ה לישראל אתם גרמתם להתריב את ביתי ולהגלות את בני היו שואלים בשלומה ואני מוחל לכם! מה טעם? שאלו שלום ירושלים (תהילים קכ"ב) ואומר (ירמיהו כ"ט) 'ודרשו את שלום העיר', ואומר (תהילים, שם) 'יהי שלום בחילך'.

השראת הקדושה בבית המקדש

הרב מפוניבז' מנ"ה הגרי"ש כהנמן זצ"ל היה תמה על דברי המדרש (ב"ר ס"ה, כ"ב) שבשעה שביקשו הגוים להיכנס לביהמ"ק אמרו ליוסף משיאת שיכנס תחילה ומה שיוציא יהיה שלו, נכנס והוציא את המנורה, אמרו לו אין דרכו של הדייט להשתמש בזה, אלא תיכנס שוב ושוב מה שתוציא לך יהיה, אך כאן התנגד, ואמר: 'לא די שהכעסתי לאלוקי פעם אחת הכעיסנו פעם נוספת', הענישוהו עונש אכזרי ונתנו אותו בחמור של חרשים והיו מנסרים בו, והיה מצווח ואומר: 'וי, אוי אוי שהכעסתי לבוראי'. ותמה הרב מפוניבז' מה השתנה אצל יוסף משיאת שבתחילה היה כופר ומורד במלכות שמים עד שלא היה ירא לנפשו להיכנס לפני ולפנים ביהמ"ק, מה שהגויים היו יראים לנפשם, ולפתע בפעם השניה כבר לא הסכים להיכנס והבין שהכעיס לבוראו והסכים לסבול עבור זה יסורים נוראים? הוא מתיב והוא מפרק לה, ומאחר וזכה להיכנס לתוך בית המקדש, אחרי שהיה של רגע אחד זה כבר שינה לו את כל מהותו, רוח הקדושה התחיל לפעמו, עד שהסכים לסבול יסורים נוראים ולא למרוד שוב בקב"ה! עד כדי כך השפיעה הקדושה שם על נפש האדם - אפילו בשהייה של רגעים אחדים! (מפי הגרמ"מ שוליינגר זצ"ל).

בניית הבית השלישי התחיל בחורבן הבית השני

סיפר הרה"ק בעל ה'בית ישראל' מגור זצ"ל, שבשנה אחת עלה אביו בעל ה'אמרי אמת' על הגג כדי לשאוף אויר. כאשר ראה ממקום מושבו את נופה של ירושלים ביקש שייביאו לו מגילת איכה, והצביע על הפסוק: 'חשב ה' להשחית חומת בת ציון' (ב', ח'). וביאר דבפשטות הביאור הוא כדברי רש"י 'נטה קר להפרע'. אולם יש לפרש בדרך אחרת ע"פ דברי הגמ' בב"ב (ג'): 'אמר רב חסדא לא ליסתור איניש בית הכנסת עד שייכנה בית כנסת אחר'. והוסיף

בענין חישוב קץ הגאולה¹

שנאמר: כי יום נקם בליכי. ליבא לפומא לא גלי, פומא למאן גלי. רבי ברכיה ורבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי אמר, שלשה דברים סימנתי לך וכו' עת הקץ שנאמר (דניאל י"ב, ט') 'כי סתומים וסתומים הדברים' על אחת כמה וכמה. (ועי' עוד במדרש קהלת שם, ביקש קהלת לעמוד וכו').

ד'. ובזה"ק בכמה מקומות: 'אמר הקב"ה שוטים הם המחשבים קיצים של המשיח שהוא דבר שלא גיליתי לעולם' (בראשית דף ח', טור א'). 'כמה בעלי המשנה שרצו לדרת לעומק ההלכה למצוא שם את הקץ של הגאולה, ויורו שמה ולא עלו' (כי תצא דף רע"ט טור ב'). 'רבי אליעזר אומר כל הגלויות שגלתה כנסת ישראל נתן לה הקב"ה זמן וקץ ונתעוררה תמיד בתשובה, וגלות אחרון אין לו קץ וזמן, שהכל תלוי בתשובה' (נח דף כ"ג טור ג').

ה'. בספר 'שלשלת הקבלה' (מהדורת תשכ"ב, עמוד ק"ה) מביא: 'כמו ת"ה שנים בית שני היה ר' פנחס חסיד גדול וקדוש ותהי לו רחל לאשה גם היא חסידה ותהי שררה ויתפללו להם שיתברך ונעתר לקולם ותהר ובחודש ז' להריונה בחמישי בשבת כעלות השחר בשנה הנזכר נולד זה הנער ויקראהו בשם רבי נחמן קטופא שתיכף כשנולד החל לדבר פלאות ומעשה מרכבה ומת בהיותו בן י"ב שנים ובסוף ימיו התנבא נבואות גדולות על הישועה והדברים ההם נכתבו והם סתומים נסתרים ועמוקים מהרבה לשונות ירושלמי ובבלי וכו' ונלאו המפרשים להבין חלק קטן מהם וכו' וזה המפרש באורך דבריו שנשאל בחלום מתי קץ הפלאות, והשיב לו: מישאל אלצפן וסתרי. וגם הוא בבחורו שאל כחלום זה, והשיבו לו: הלא הוא כמוס עמדי וכו'".

ו'. את התייחסותו של הגה"ק רבי שלמה אלישיב זצ"ל בעל ה'לשם שבו והחלמה' בענייני שמעונו שונות על זמן ביאת המשיח וקץ הגלות, פורסם לאחרונה בכתב בכת"ק (ישרון, כ"ב, עמוד תתל"ט): 'האמת אגיד.. כי דעתי ואמונתי בעניינים האלו, כי כל מה שנוגע לתקנות חמדת ישראל וכן לכל הסימנים והאותות המראים על זה, הנה הם לא יתחילו ולא יגיעו ע"י ידיעת איזה איש פרטי, או ע"י איזה אלישיב פרטיים, אלא שיתפרסם ידיעתם בפתע פתאום בכל העולם, וכן יתאמתו אמונתם ג"כ לכל העולם, ולא יפול שום ספק על אמינותם בלב שום אחד, וכן ילך ויתגלה ויתאמת הלך וגדול עד תשלום הגאולה... ולכן אין אני משיג לב כלל לכל השמועות הללו אשר עד עתה'.

מקורות חישוב הקץ ע"י תנאים וקדמונים רבים

במקורות חז"ל מצינו רבים שחישובו את הקץ: דעת רבי עקיבא - שנת ג' תתקמ"ז (סנהדרין שם) חישב מאה ותשע עשרה שנים מחורבן הבית - דעה פ"פ (חגי ב') 'עוד מעט אחת היא', 'מעט' - בגי' קי"ט. דעת רבי חנינא - ד' ר"ח (ע"ז ט'). 'אחר ארבע מאות לחורבן הבית', ובפירש"י 'שהיא קץ הגאולה' (עי' פיר"ח שם). דעת הוזה"ק - שנת ה' ת"ח (ח"א בראשית קל"ט, ב') פירש את הפסוק 'בשנת היובל הזאת' מחשב את הקץ כך: "הזאת" מספרו ה'ת"ח. בשנת ה'ת"ח 'תשובו איש אל אחוזתו'. (בשנה זו ידוע היו פרעות אכזריות שנקראו גזירות ת"ח ות"ט). דעת רש"י - ה' קי"ח (דניאל י"ב, י"א) 'זמנת הוסר התמיד' - מים אלף מתאים ותשעים שנה הן מיום שהוסר התמיד עד שישב בימי משיחנו'. דעת הרמב"ם - ד' תתקנ"ו (באגרת חת"מ פ"ג קרוב לסופו) 'ולפי ההיקף הזה והפירוש הזה - תחזור הנבואה לישראל בשנת ארבעת אלפים תשע מאות שבעים ושש ליציאה' (ויש עוד חישובים: ברמב"ן - עה"ת בראשית ב', ג'. רבינו בחיי (בראשית, שם). האריז"ל - בליקוטי תורה ריש פ' מקץ שמחשב את שנת תשל"ו. האוה"ח - פנחס כ"ו, י"ט. ועוד רבים).

מקור האיסור לחשב הקץ

אמרו חז"ל (סנהדרין צ"ז): 'מאי ויפח לקץ ולא יכזב, א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן תיפח עצמן של מחשבי קיצין שהיו אומרים כיון שהגיע את הקץ ולא בא שוב אינו בא אלא חכה לו, שנאמר אם יתמהמה חכה לו. שמה תאמר אנו מחכים והוא אינו מחכה? ת"ל (ישעיהו ל', י"ח): 'לכן יחכה ה' לחננים ולכן ירום לרחמכם' וכי מאחר שאנו מחכים והוא מחכה מי מעכב? מידת הדין מעכבת. וכי מאחר שמידת הדין מעכבת, אנו למה מחכים? לקבל שכר, שנאמר (ישעיהו, שם) 'אשרי כל חוכי לו'. מבואר דאסור לחשב מתי הוא זמן בואו של משיח, ועונשן חמור 'תיפח עצמותם'.

וכן כתב הרמב"ם (הל' מלכים פרק י"ב הלכה ב'): 'וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיחיו, שדברים סתומים הן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו, אלא לפי הכרע הפסוקים, ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו, ועל כל פנים אין סדור הויית דברים אלו ולא דקדוקיהן עיקר דבת, ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות, ולא יאריך במדרשות האמורים בעניינים אלו וכיוצא בהן, ולא ישימש עיקר, שאין מביאין לא לידי יראה ולא לידי אהבה, וכן לא יחשב הקצין, אמרו חכמים תפח רוחם של מחשבי הקצים, אלא יחכה ויאמין בכלל הדבר'.

טעמי האיסור לחשב הקץ

א'. טעם האיסור מבואר מדברי הגמרא (שם) שהוא משום שאם יבוא הזמן שבו לפי חשבונם של מחשבי הקץ אמור המשיח לבוא ולא יבוא יכפרו בביאתו עוד ויאמרו שוב לא יבוא לעולם. ב'. טעם נוסף כתב המבי"ט (בספרו 'בית אלוקים', שער היסודות פרק ג'), שהוא משום שצריך לצפות ולהמתין למשיח שיבוא בכל רגע, וקיים חשש שמחשבי הקצין לא יצפו לביאתו עד המועד שיצא בחשבונם. ג'. טעם נוסף (הובא בזה"ק בראשית י"ב) שעל ידי חישוב הקץ מרחיקים את בואו של משיח מלבוא, דעיקר ביאת המשיח הוא בהיסח הדעת, כמבואר בחז"ל (סנהדרין צ"ז). 'שלושה באין בהיסח הדעת: משיח, מציאה ועקרב'.

טעמים נוספים ראינו באחרונים, שהרי הקב"ה מסתיר במכוון את הקץ, ואיך מלאו יכזב לו אדם לחקור אחר הדבר שהקב"ה במכוון מסתירו (ילקוט היוכחים, עמ' 120). עוד כתבו, שהרי מצוה להתפלל על הגאולה, ואם ידעו ישראל זמן הקץ ירפו ידיהם מן התפילה על זה.

סתמיות זמן הקץ

א'. על הפסוק בקהלת (י', ד'): 'וְהַסֶּכֶל יִרְבֶּה דְּבָרִים לֹא יֵדַע הָאָדָם מִה שִׁיחֶיהָ וְאֲשֶׁר יִהְיֶה מֵאַחֲרָיו מִי יָגִיד לּוֹ', כתב הרוקח: 'מי יגיד לו מתייחסות אל הקץ, והיינו שבני אדם מנסים לחשב ולדעת מתי הקץ, אך אין ביכולתם לדעת זאת. וכן בדניאל (י"א, ל"ה) 'זמן המשכילים יכשלו לצרוף בהם ולברר וללבן עד עת קץ כי עוד למעד', ופירש"י: 'יכשלו בחשבון הקיצים שיתנו לב לצרפן וללבנם לדעת אותם ויטעו בהם'.

ב'. אמרו חז"ל (סנהדרין צ"ט). על הפסוק (בישעיהו ס"ג, ד'): 'כי יום נקם בליכי ושנת גאולי בא', 'מאי יום נקם בליכי? אמר רבי יוחנן: לליכי גיליתי, לאבריי לא גיליתי. רבי שמעון בן לקיש אמר: לליכי גיליתי, למלאכי השרת לא גיליתי'.

ג'. אמרו במדרש (שוחר טוב, תהילים ט'): ר' שאול מתני בשם ר' יהודה, אם יאמר לך אדם מתי יבוא קץ הגאולה אל תאמן,

1. הבאנו טעמים קלה בלבד מהיקף הענין, חמת חוסר יכולת ביריעה קצרה כזו להקיף את כולו. התודה והברכה להרב ישראל הר"כספ הי"ו ולהרב חיים דוד ידלר הי"ו, על סיועם ועזרתם בעריכת המאמר.

ועל זה הדרך נבין, כיצד הגר"א ועוד שעשו חשבון לא מתוך ספר דניאל אלא מתוך ענייני הבריאה, הסתירו את הדברים כל כך, עד כדי שבועה שהשביע הגר"א (שם) בה' אלוהי ישראל את המבינים שלא יגלו, כי הוא היה מוכרח לחשוש לדברי חז"ל הללו - כיון שחישב את הדברים שלא מנבואת דניאל, והיהתו לעסוק בזה הוא, כאמור, רק מכת דברי דניאל 'המשכילים יבינו', ואם טעו אין הדבר יחליש האמונה, אלא יתלו זאת בחוסר הבנת המחשב בחשבונם.

טעמי היתר נוספים בדעת הגר"א והמלבי"ם

דבר חידוש השיב המלבי"ם לגדולי דורו שרטנו עליו על כך שחישב הקץ, ע"פ משל - בסוחר גדול מפולין, שנסע ליריד בלייפציג בעגלה, ועשה הכנות רבות לנסיעה הארוכה, הוא לקח איתו את בנו היניק, לחנכו. לאחר נסיעה של כמה שעות, שאל הבן את אביו: האם עוד רחוקה הדרך ללייפציג, ותחת ליתן לו תשובה, הגיב אביו בחימה: בן שוטה הינך? מה מקום לשאלה, הלא יש עוד כמה וכמה מאות מילין לנסוע! אחרי שנסעו כמה ימים וכבר הגיעו בסמוך ללייפציג, שאל האב את בעל העגלה האם לייפציג עדיין רחוקה. השיב לו העגלון: בעוד כמה שעות נגיע העירה. הבן תמה, כאשר הוא שאל אותה שאלה, התרעם עליו האב ואילו עתה אביו בעצמו שואל כמהו. ויפן האב, אין הנדון רומה לראיה, אתה שאלת תיכף ביציאתנו מהבית, ועדיין הייתה הדרך רחוקה לקראתנו, לכן היטב חרה לי. אולם אני שואל שאלה זו כאשר הננו כבר קרובים למחוז חפצנו, ורק עוד איזה מילין לקראתנו עד בואנו שמה. כך בענין חישוב הקץ - המשיל המלבי"ם להטעים מדרש הוא עצמו חישוב הקץ - חז"ל ראו ברוח קדשם שהגלות תמשך כמה וכמה מאות שנים, לכן תיכף אחר החורבן אמרו על מחשבי הקיצין תיפח רוחן, אבל אני דברתי בעקבתא דמשיחא, אחרי חבלי משיח נוראים ולאחר שכבר סכלנו כ"כ הרבה צרות והגיע זמנם של ישראל להיגאל, לכן יפה דיברתי כי עת סוף וקץ כל צרתנו תחילה וראש לפדיון נפשנו. (הובא בספר 'ליקוטי צבי').

והגה"צ רבי שלמה ברוך ורודת זצ"ל - הביא בהקדמתו לספר 'חידושי הגר"א' החדשים (ירושלים, תשנ"ט): "ושמעתי אומרים בשם הגה"ק מוהרי"ח זאנפפלד זצ"ל שהרי ידוע שרבינו הגאון נתייגע יגיעות עצומות על כל דבר בתורה, עד שנתנו לו מן השמים להבין כל בוריו כל ענין וכל תיבה וכו', בגלל יגיעותיו הנוראות בעניין ההוא או בתיבה ההיא. והנה הגיע רבינו לענין ההוא בנסתרות התורה"ק אשר בהבנת הענין על נכון, ממילא יתברר למבין הקץ האחרון. מטעם מצות ת"ת להבין ולהשכיל, ולא מטעם מחשבי קיצין ח"ו. וכשם שחסו על רבינו מן השמים לגלות לו כל ענין וסוגיא בתורה וכו', כן חסו עליו מן השמים לגלות לו הבנת הענין על בוריו כבשאר חלקי התורה"ק, אע"פ שבהבנת הענין ממילא ידע את הקץ האחרון".

גדולי ישראל בדורנו הם שיחזירו על בואו של משיח

נסיים בדברי מרן ה'חפץ חיים' זצ"ל בכתביו (כתבי ח"ח, דעה והשקפה עמוד 101): "בזמן שיגיע העת להתגלות כבוד ד' בעולם ע"י ביאת משיח צדקנו, הנה בעת ההיא בודאי ימצאו אנשים מגדולי ישראל, שהמה יהיו במקום הנביאים מלפנים, ויזרזו להמון ישראל שיחזקו באמונה ושישובו בתשובה שרק על ידה יהיו נגאלים... וגם יעוררו את המון אחב"נ שיכינו את עצמם בתורה ובמעשים טובים לביאת משיח צדקנו כשיוכלו לקבל פניו כשיבוא... ובעת ההיא ימצאו אנשים קטני אמה, שלא יאמינו לדברי המוכיחים והמזהירים... ע"ז בא לנו רמז בתורה"ק שיהיה להקב"ה תערומת עליהם, ויאמר, היפלא מה? דבר? הלא הוא כל יכול, ויכול להביא לנו הגאולה בכל יום ובכל עת ובכל שעה, וכמשאחז"ל: "היום אם בקולו תשמעו" ויאם יקשה ממני כל דבר ויתפסו ח"ו על קטנות האמונה שלהם".

הגר"א (פ"ה מספרא דצניעותא) כתב וז"ל: "ודע שכל אלו הימים הן רמז לששת אלפים שנה כו', וכל הפרטים שהן בו' ימים אלו הן מתנהגין בו' אלפים כל אחד בימיו ובשעתו, ומכאן תדע קץ הגאולה שהוא בעתה ח"ו כשלא יהיו זכאין שהוא קץ האחרון ומשביע אני את הקורא בד' אלקי ישראל שלא יגלה זה".

והמלבי"ם (בפי' סוף ספר דניאל, י"ב, י"ג) כתב וז"ל: "כי צמיחת קרן בית דוד ובנין המקדש וכל יעודי הנביאים יתקיימו בפעם אחת, ואז תזרח מן שנת התרע"ג עד שנת התרפ"ח, שאז כבר יהיה המקדש על מכונו, ונבנתה עיר על תילה וארמון על משפטו ישב ויתקיימו כל יעודי הנביאים, והיתה לה' המלוכה והיה ה' למלך על כל הארץ".

כיצד גדולי וחכמי הדורות עסקו בחישוב הקץ

אחרי שהתבאר חומר האיסור, וגודל הסוד הכמוס בענין זה, ישנם שאלות המתבקשות מאלה: א'. כיצד בכלל עסקו חכמי הדורות הראשונים הגאונים והאחרונים בחישוב הקץ ופרסמו ברכים את הזמנים הללו, הרי נתבאר שחז"ל אסרו בפירוש את העסק בחישוב הקץ (ולמרות שיש שסברו שאי"ז איסור אלא רק גילוי דעת חכמים שאינה נוחה בכך, אולם גם זה סיבה מספקת שלא יתעסקו קדושי קמאי בעניינים אלו). ב. ועוד, הלא דניאל מעיד בעצמו שלא נגלה הקץ, וכך חתם את הדברים בספר כדי שלא יבינו, (י"ב, ט-ט): "ואני שמעתי ולא אבין ואמרתי אדוני מה אחרית אלה: כי סתמים ותחתים הדברים עד עת קץ". אינו מובן כיצד היו סבורים הראשונים והגאונים שהם כן יבינו מה שלא הבין נביא בישראל? ג. ושאלת השאלות האם יתכן לומר שבאמת טעו חכמי הדורות בחישובי הקיצין, כפי שכתב דניאל (י"א, ל"ה): "ומן המשכילים יכשלו לצרוף בהם ולברר וללבוש עד עת קץ כי עוד למועד?"

ויתכן לומר, שבאמת שאלה אחת מתרצת את חברתה, דבגמ' מפורש על איסור חישוב הקץ שהוא מטעם 'שהיו אומרים כיון שהגיע את הקץ ולא בא - שוב אינו בא', ומחמת חשש זה אסרו לחשב הקיצין, ולפי"ז היה ניתן לחלק ולומר כי כל זה הוא כמי שעושה חישוב מתוך עניני הבריאה וכדו', וכדרך שעשה הגר"א מוילנא עפ"י מה שקרה ביום השישי לבריאה, שהיה מקום לומר שיאמרו שכשם שלא בא - כך לא יבוא עוד, אבל אלו שעשו את החישוב מתוך הדברים שבספר דניאל, הרי הם ידעו שאם הם יטעו באמת - יגידו עליהם את מה שאנו אומרים בפועל - שכבר דניאל כתב בפירוש שיטעו! מאשר שנטען שאם לא בא - כבר לא יבוא עוד! והמצאות הוא כך, שאנו תולים זאת בטעות החישוב וההבנה, ואין זה חידוש שלא קלע אל המטרה כי כך הבטחתו של דניאל בדבריו נבואתו.

אלא שעדיין נותר לנו להבין - דא"כ מדוע באמת ניסו כמה חכמים בכל הדורות לחשב את עת הקץ? יש לומר, שהרי לכא' כתוב בדניאל (י"ב, 13): "והמשכילים יבינו, ויש לעיין מתי יבינו, אם אחרי שהדברים יקרו - הלא יראו במוחש ואי"צ בזה הבנה, אלא ע"כ שהמשכילים יבינו גם קודם שהדברים יקרו, והיינו שבבא העת יהיו כאלו שיצליחו לדעת כבר לפני זה על העת המדויק שיתרחש, ועל כן בכל עתות הגלות כשהתגברו הצרות ונחלשו הלבבות מאריכות הגלות חשבו את הקץ - דרך נבואת דניאל, (מה גם שהנצורים לקחו מזה ראייה לצדקתם כידוע, ומרוב הציפייה למשיח - האמינו שחשבונם הוא נכון ושהם המשכילים המדוברים), וסברו שגם אם באמת הם יטעו, לא יפריע הדבר על עצם אמונת העם בביאת המשיח אלא יתלו את החיסרון במחשבים שלא חישובו נכונה, וכמו שקרה בפועל - אם חשבונם של המלבי"ם. וראיה לדבר אפשר למצוא קצת כמה שראינו במרבית מחשבי הקיצין, שכמעט ולא מצאנו מי שחישב לתקופה רחוקה ממנו, אלא לתקופות קרובות אליהם יחסית. וטעם לזה כ' הרלב"ג (דניאל י"ב, י"א): 'ולא עמדו החכמים על החשבון, כי כל אחד רצה להמציא החשבון שיכלה בימיו כדי שלא יתייאשו מן הגאולה'.

לשון הרע

והיא לפגוע בערכים כך שיתאימו למעשים. רוב בני אדם נוקטים בדרך זו. כך שאחרי העוול הקטן שנעשה במעשה העבירה, נעשה עוול יותר גדול והוא יצירת ההיתר למעשה. מה שפוגע לחלוטין באמת הפנימית. לא על הכישלון הראשון בא חרון אף כי אם על הנעשית לו כהיתר' (את אזור של גב אין רוצעים בשעת הגניבה כי כישלון הוא, אלא רק אחרי אומרו 'אהבתי את אדוני', כשלא מרגיש צורך לצאת ממצבו, אות הוא כי המצב של 'נמכר בגניבתו' כבר איננו מעיק עליו מכיוון שנהפך אצלו להיתר). כך מצינו בעשו הרשע במכירת הבכורה 'ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכורה', עשו לא מכר את הבכורה עבור נזיד עדשים משום שבו לבכורה, אדרבא הסדר הוא הפוך, עשו נופל ונכשל בתאוותו, אוכל ושותה, ורק אחרי זה כשהמצפון מעיק עליו הולך הוא בדרך זו של התאמת הערכים למעשים, הוא מזלזל בבכורה ומפחית בערכה. זה עיקר החטא: מה שבו את הבכורה. לו היה בכח היצר באמת להטעות את האדם לא היה עלי תביעה, אך יסוד התביעה הוא: שלאחר שחטא לא עצר ואמר לעצמו 'חטאתי', אלא נתן לעצמו ללכת במהלכו הטבעי ולהצדיק את עצמו.

מציאות זו היא הבסיס לתופעה שלמדנו חכמים כי 'עבירה גוררת עבירה', כך היא הדרך הטבעית, שאחרי שנכשל מוריד את חומרת האיסור ממעשהו, מעתה נקודת הבחירה שלו הוא בתחום נמוך יותר, וכאשר נכשל במעשים יותר חמורים, שוב מורה היתר ושוב מתמודד על נסיגות חמורים יותר, וחוזר חלילה. מכאן נבין את חומרת הדבר בכך שאדם מחפש 'היתר' למעשיו במקום להתחרט.

זו הסיבה שלא נמצא רשע שעושה מעשים אסורים ומתייחס אליהם כאסורים לחלוטין, כשהוא מודע לכך שרק מפני דחף הרצון העז אין הוא מצליח לעצור בעצמו. כי תמיד לכל מעשה האדם יש הצדקה פנימית. לא לחינם אמרו חז"ל כי 'העובר עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר' מכיוון שזוהי תמיד דרכו של אדם. ממילא ברור למה אדם לא מתחרט על עבירה שנעשתה לתיאבון, מכיוון שאחרי עשיית החטא, המצפון מעיק לו וגורם שיפחית בחומרת הדברים ע"מ למצוא 'היתר' למעשהו, ועל מעשיו 'היתר', כידוע, לא עושים תשובה.

אחרי שהבנו כי אדם תמיד מחפש הצדקה שכלית למעשיו, נחזור ונלמד כי לא הרצון הוא כעל הדברים במאבק הבחירה מול השכל, כי אם כח מכותות השכל, והוא הדמיון. ונבאר. כשם שאחרי כל מעשה מחפש האדם הצדקה שכלית למה שעשה, כך הוא גם לפני המעשה. לעולם אין האדם הולך אחר רצונו אלא רצון דעתו. אלא שיש ביד האדם את יכולת ההחלטה כיצד לראות את הדברים. האם כפי שהם באמת, בפרופורציה הנכונה שלהם, או לראות אותם בצורה מעוותת כך שהמסקנה תהיה כפי דעתו. כח זהו הוא כח הדמיון. בכח הדמיון להגדיל או להקטין דבר בעיני השכל כך שיתאים לרצונו. אמנם הוא כח שכלי שמנתח וחושב ומסיק מסקנות נכונות, אבל הנתונים אותם הוא מגיש להכרעת השכל מעוותים, לא כפי שהם במציאות. בכל מצב בו על האדם לשפוט בשכלו את המציאות ולהסיק ממנה מסקנה שכלית יש לו שתי אפשרויות, להיצמד לאמת המוחלטת או להטות את מאזני שכלו ולראות את המציאות כפי שהוא רוצה ומעוניין לראות באופן שישיר את מטרותיו. ע"כ יש בהכרעות אלו ביטוי רחב לפנימיות רצוניתו האמיתית של האדם. כך למשל אדם יכול להתמקד בדעתו בשערו של הזולת ובצורה זו להגדיל בדעתו את הצורך לעזור, כך שצדו זה יכריע. או להתמקד בצרכיו האישיים וברצונו למנוחה או לקניית דבר לעצמו ולהמעיט בהתייחסות לצורך הזולת, כך שרצונו יכריע. המסקנה תמיד תהיה נכונה לאור הנתונים שמוגשים להכרעת השכל. מאבק הבחירה הוא: מה יהיו הנתונים. הרשע תמיד יזלזל בערכים וממעיט בחשיבותם בכדי שאילו לא יהיו מכשול לרצוניתו. זהו כח הליצנות, להוריד ולהפחית מכל דבר ערך.

ברור מעתה למה אדם תמיד צריך הצדקה לכל מעשה. כי בכל מצב רק השכל הוא זה ששולט באדם ומכריע בכל ספק. ועל כן כשאדם מאוד רוצה דבר אין הוא נכנע לרצונו כשהוא מודע לכך שהדבר

איता בגמ' (ערכין טו): "כל המספר לשון הרע מגדיל עונות כנגד שלש עבירות עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים". והדבר תמוה: כיצד יתכן שאם סיפר על חבירו דבר גנות קל, עונו חמור מאשר אם רצחו? עוד קשה, אם סיפור לה' חמור יותר מג' עבירות, מדוע אין בו דין ייחודי ואל יעבור?

עוד צ"ב, חטא המרגלים היה לשון הרע, וכדברי הגמ' (ערכין טו): "בוא וראה כמה גדול כח של לשון הרע, מנלן ממרגלים, ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך, המוציא שם רע על חבירו על אחת כמה וכמה". וצריך ביאור איסור יש בסיפור גנות על עצים ואבנים. הלא בכל התורה כולה לא מצאנו איסור בזה (ובגמ' מפורש שהעבירה היתה לה' על עצים ואבנים ולא מה שמרדו בהקב"ה ומאסו בארץ חמדה, וכד'). כמו"כ צ"ב בציווי התורה (דברים כ"ד ט') "זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים בדרך צאתכם ממצרים". משמע שצריך חטא הלשון נלמד ממרים. אם נעניין ברמב"ם נמצא כמה טרח להפקיע את מעשיה מדיבור בגנותו של משה רבינו, ובכך להסיר ממעשיה לכאורה את היסוד של איסור לשון הרע. וז"ל הרמב"ם (פס"ז ה"י מהל' טומאת צרעת): "מרים הנביאה שדיברה בהיתה גדולה ממנו בשנים וגדלתו על ברכיה וסכנה בעצמה להצילו מן היס והיא לא דברה בגנותו אלא טעתה שהשוותו לשאר נביאים. והוא לא הקפיד על כל הדברים האלו שנאמר והיאיש משה ענו מאד" עכ"ל. ולא עוד אלא שהמרגלים שחטאו בלשון הרע נתבעו למה לא למדו מוסר ממרים הנביאה. וזה צ"ב, הרי גם במרים וגם במרגלים לא היה חטא לה' לכאורה. וכמו"כ אין היה עליהם ללמוד לעצמם שלא לדבר לה' על עצים ואבנים, ממרים שדיברה על אדם.

מבין הדברים מבינים אנו שטמון כאן לימוד רב ביסוד האיסור של דיבור לשון הרע. ונבאר זאת בהקדם ענינים אחרים שלפיהם יתבאר הענינים כפתור ופרח, כעוה"ל.

ב. באופן שטחי מבינים את המאבק הנתון בליבו של בעל בחירה כמאבק בין השכל לרצון. כשמצד אחד ניצב השכל המורה לנו מה לעשות או ממה להימנע. לעומתו, רצון האדם דוחף אותו לעשות מה שאסור או להימנע מלעשות מה שמחוייב בו.

הגמ' (סנהדרין כז.) מלמדת אותנו כי ישנם שני סוגי רשעים, מומר האוכל נבילות ע"מ להכעיס, ומומר לתיאבון. ננסה להבין את הלך רוחם של רשעים אלו. לפום ריהטא נראה כי יותר קל להבין את מהלכו של הרשע להכעיס משום שאין סתירה בין רצונו למעשיו. הוא רוצה להכעיס ועושה כן בפועל, ופשיטא שאינו מתחרט על כך, שהרי עלתה בידו מחשבתו הרעה. אבל את מהלכו של המומר לתיאבון קשה להבין, מפני שישנם שתי סתירות פנימיות עצומה במעשיו. הרי לפני שהוא הגיע למצב החטא - ידיעתו את האמת היא ידיעה שלמה. אלא שכשמוגיע מצב של ניסיון, הפיתוי חזק כל כך עד שאינו יכול לעמוד כנגדו, ועם כל ידיעתו את האמת אין הוא מצליח להתגבר, וכל זאת מכח תאוותו החזקה וכמאמר חז"ל (נדרים ב:) "רבעשת יצר הרע לית דמדכר ליה ליצר הטוב". הרי זו היא מהותו של החוטא לתיאבון.

אלא שאם כן קשה מאוד כי אחרי שבעצם יודע הוא את האמת ואין בידעיתו חיסרון, ורק מפני התאוה לא הצליח באותו זמן להתגבר, איך יתכן שאחרי שכבר נרגעה תאוותו לא מורט הוא את שערו ראשו בידעיתו מה גרם לעצמו. הרי בזמן הניסיון רק התאוה החזקה הקשתה עליו את ההתמודדות עד שנכנע, אבל כעת שעובה אותו תאוותו איך יתכן שממשך את חייו כמעט אותו הדבר. שאלה זו שאלה חזקה ויסודית היא בכוחות הנפש וכל אחד צריך לשאול את עצמו איך זה יתכן שעם כל ידיעותו לא קורע הוא את בגדיו אחרי כישלון.

כשנתבונן היטב בענין, נשים לב לכך שדרכו של כל אדם תמיד להצדיק את מעשיו. לכל דבר ישנם תירוצים ואמתלאות. אחרי שעשה אדם מעשה לא ראו עומדות בפניו שתי אפשרויות. האחת היא לתקן בחזרה את המעשים באופן שיחזירו למצבם שלם. אבל דרך זו היא קשה. היא כוללת הכרה בחטא ופחיתתו. לעומתה עומדת דרך נוספת,

בענין ציצין שאינן מעכבין בחול אי חזור אי לאו

שאינן מעכבין משום ההידור כיון דהוא עדיין בשעת קיום המצוה, אבל לאחר שפירש אין כבר הידור.

ולכאורה לפי"ז מיושב מה שהקשנו על הרמב"ם, דהא דמבאר בגמ' שיש הידור מצוה של 'ואנווהו', זה דווקא כל זמן שעדיין לא פירש, אבל אם פירש כבר נגמרה המצוה ושוב לא שייך לחזור משום הידור.

והוכיח השאגת אריה כשיטת הרמב"ם כפי ביאור הבית הלוי דודאי סברי הגמ' שלאחר שפירש אין הידור מצוה, ולא שסברי הגמ' שיש הידור ורק איירי בשבת ולכן אין חזרין, משום שאם סברי הגמ' שיש הידור אז היו חזרין אף בשבת, כדחזינן במנחות (דף ס"ד). 'אמר רבה היו לפניו ב' חטאות אחת שמנייה אחת כחושה שחט שמנייה ואח"כ שחט כחושה חייב, כחושה ואח"כ שמנייה פטור, ולא עוד אלא שאומרים לו הבא שמנייה לכתחילה ושחטו, חזינן שבשביל הידור מצוה מחללין את השבת.

ויתכן לבאר את שיטת הטור, דפליג על הסברא הוה שלאחר גמר המצוה אין הידור מצוה, אלא סבר שאף לאחר גמר מצוה שייך הידור. וכן משמע שביאר בחידושי מרן הגרי"ז הלוי (הל' חנוכה פ"ד, הל"א) שכתב לבאר פלוגת הרמב"ם והרמ"א גבי נר חנוכה, האם ההידור שמדליק לכל בני הבית, אם כל אחד ואחד מדליק לעצמו, או שבעל הבית מדליק בעצמו עבור כל אחד ואחד, דהרמב"ם ס"ל שבעה"ב מדליק בעצמו לכל בני הבית, וביאר הגרי"ז טעמיה - משום דאזיל לשיטתו גבי מילה שלא שייך הידור מצוה לאחר גמר המצוה, ולכן סבר שבעה"ב ידליק בשביל כולם, שאם בעה"ב ידליק רק לעצמו, ואח"כ בני הבית לעצמם, אח"כ נמצא שבעה"ב גמר המצוה ואח"כ ההידור מתקיים ע"י בני הבית לאחר גמר המצוה, והרמ"א סבר שכל אחד ידליק לעצמו משום שאזיל לשיטת הטור שאף לאחר גמר המצוה אפשר לקיים את ההידור.

הרי שמצינו בדברי מרן הגרי"ז הלוי בביאורו לגבי הפלוגתא בדין הידור מצוה בנר חנוכה כדברנו, דשיטת הטור גבי מילה שסבר שבחול אף שפירש חזר אף על ציצין שאינן מעכבין, זהו משום שסבר הטור ששייך הידור מצוה אף לאחר גמר המצוה.

ונראה לבאר עוד בשיטת הטור, שלעולם סבר שלא שייך הידור מצוה לאחר גמר המצוה, אולם לגבי מילה סבר שההידור מצוה של 'ואנווהו', אין זה בשעת מעשה המילה, אלא יש הידור של 'ואנווהו' שהיה מהול כל רגע ורגע, גם ציצין שאינן מעכבין. ולכן סבר שבחול חזר גם על ציצין שאינן מעכבין, אף שנגמר כבר מעשה העשייה במילה, מכיוון שה'ואנווהו' של מצות מילה הוא בכל רגע ורגע.

ויתכן עוד לומר בשיטת הטור, שהטור חשש לשיטת רבי יוסי גבי לחם הפנים, המבואר בגמ' (שם), שסבר שאף בשבת חזר על ציצין שאינן מעכבין. ולכן, לגבי שבת אם יחמיר כר' יוסי הוה קולא גבי שבת, ולכן לא פסק שיחזור, אבל בחול אם יחמיר כר' יוסי לא הוה קולא, לכן פסק הטור שבחול אף אם פירש צריך לחזור, אפילו על ציצין שאינן מעכבין. ■

איתא (בשבת קל"ג): 'דת"ר המל כל זמן שהוא עוסק במילה חזר בין על הציצין המעכבין את המילה בין על הציצין שאינן מעכבין את המילה, פירש על ציצין המעכבין את המילה חזר על ציצין שאינן מעכבין את המילה אינו חוזר'.

וביאר הר"ן - 'פירש': 'כל זמן שהוא עוסק בצרכי המילה כגון חתיכתה ופריעתה, ועיי"ש שהסתפק האם גם מציצה זה מצרכי המילה או שזה מקרי רפואה, עיי"ש. וכן קיי"ל להלכה עי' משנ"ב (סימן של"א סק"ד), אלא שהוסיף (שם) שאפילו אם אחר עושה את הפריעה מותר לו לראשון לחזור אפילו על ציצין שאינן מעכבין.

ישנם שיטות נוספות בזה: ד'המנורה הטהורה' (או"ח סי' של"א סק"א) ס"ל שאפילו אם רק סיים את החיתוך בלבד נחשב כבר לפירש, ואפילו אם אותו אחד גם עומד לעשות הפריעה. ושיטת השאג"א (סי' נ"א) שיש חילוק בין אם אותו אחד עושה את הפריעה - שאז לא נחשב לפירש עד לאחר הפריעה, לבין אם אחר עושה את הפריעה, דבכה"ג נחשב פירש כבר אחר החיתוך. (ו"ע, דבגמ' שם מדמינן ללחם הפנים ושם איירי בשני בני-אדם, ויתכן שיש לחלק בזה, ואכמ"ל).

והנה מצינו מחלוקת הראשונים, כיצד יהיה הדין בחול, בציצין שאינן מעכבין כשפירש, האם צריך לחזור או לא. שיטת הרמב"ם (בפ"ב, ה"ד) כפי המבואר ב'כסף משנה' ובכ"י שהעמידו את דבריו, מהא דהרמב"ם כתב הלכה זו כאן וחזר ושנה הלכה זו בהלכות שבת, משמע שסבר שהלכה זו נוהג בין בחול בין בשבת, וסבר שאף בחול אם פירש אינו חוזר. אולם שיטת הטור (כפי שביארו הב"י) שבחול גם אם פירש חייב לחזור ולתקנו, וכן מצינו בהרבה פוסקים.

חידוש גדול כתב החת"ס (חי' שבת דף קל"ג), דאף בחול לא רק שאין צריך לחזור אלא אף אסור לחזור. וביאר משום דאסור לאב לחבול בבנו יותר ממה שחייב מעיקר המצוה, וציצין שאינן מעכבין הוי רק הידור מצוה, משום 'זה אלי ואנווהו', וזה אסור בלא דעת הבן.

ולפי"ז צריך לבאר את דברי הגמ' (בשבת, שם) ע"פ מחלקותם, דלפי הרמב"ם שסבר שאם פירש אינו חוזר על ציצין שאינן מעכבין בין בחול בין בשבת, צ"ל דאיירי בגמ' בין בשבת ובין בחול, וביארו הכס"מ והב"י דלפי"ז הא דאמרין דאינו חוזר - היינו שבשבת אסור לו לחזור ובחול אינו צריך לחזור. ואילו לפי הטור ודעימיה שסברו שבחול צריך לחזור גם על ציצין שאינן מעכבין, צ"ל דאיירי הגמ' שם רק לענין שבת, אבל בחול ודאי שחזור. ואלא שקשה לשיטת הרמב"ם דבגמ' מבואר (שם) שבמילה יש 'ואנווהו', וא"כ י"ע למה בחול אי"צ לחזור.

והנה ה'בית הלוי' (חלק ב' סימן מ"ז) ביאר את דעת הרמב"ם שסבר שכיון שכבר פירש נגמרה המצוה, ולא שייך לקיים את ההידור לאחר גמר המצוה, דהידור מצוה זה לקיים את המצוה בהידור, וכיון שכבר קיים את המצוה שוב לא שייך לקיים את ההידור, והוא ודאי שכל זמן שלא פירש צריך לחזור גם על הציצין

קו המידע של הקהילה! מידע על זמני תפילות, שיעורים ושמחות:

054-8594364

בעניין מעבר וקיצור דרך בחדר מדרגות

א'. אם מותר לקצר את הדרך דרך חדר מדרגות בבנין שאינו דר שם. ב'. אם צריך רשות מכל הדיירים או מספיק מדייר אחד בבנין. ג'. אם מותר לעבור באופן קבוע או רק בדרך אקראי

ובחצר לא קפדי אינשי על דריסת הרגל, ואפילו אם כל השותפין מעכבים לעבור, אם אחד השותפין מרשה לעבור, יכולים לעבור.

והנה ברמ"א (ח"מ סימן קנד ס"ב) פסק כהמרדכי, וז"ל: שנים שיש להם בשותפות בית אחד אין האחד יכול להרשות לאחרים להשתמש בחלקו, אע"ג דבבית אין להקפיד בכה"ג, מיהו בבית קפדי אינשי, עכ"ל. ומבואר מדבריו שבבית לא קפדי אינשי על דריסת הרגל. ובסמ"ע (ס"ז) מקשה מהא דאיתא במתני' (ב"ב נט ע"ב) לא יפתח בחצר אחד מן השותפין פתח לחצר לצורך הבית שיש לו בצידו מפני שמרבה על שותפו את הדרך, ש"מ דגם אהילוך דחצר קפדי אינשי, ומתוך דכל מה דמקפידים על אהילוך בחצר דוקא שיש לו הילוך תדיר ושמיש קבוע בחצר בכה"ג קפדי אינשי משא"כ הילוך בני אדם הבאים מן השוק לחצר באקראי בעלמא לא קפדי אינשי

העולה מהדברים: בבית - לכו"ע קפדי אינשי על דריסת הרגל, ולא יועיל הסכמה של אחד מהדיירים לעבור דרך הבית.

בחצר - נחלקו הראשונים, לדעת התוס' (ב"ב הנ"ל) קפדי אינשי אדריסת הרגל, לדעת הרמב"ן אם אין מתעכבין שם לא קפדי אינשי אדריסת הרגל בחצר, אמנם יש אומרים דכונת הרמב"ן רק לצורך בית, ולכן דאי שיש פתוח קפידא מאד ביה. מאידך, אי אפשר לדמות לבקעה בימות החמה דמבואר בתוס' שכו"ע לא קפדי, שהרי בחדר מדרגות הרבה אנשים מקפידים, על כן פשוט דאינו דומה לבקעה.

בקעה - מתוס' משמע דבימות החמה כלולי עלמא לא קפדי אינשי ומותר לעבור דרך הבקעה.

מעתה יש לנו לרונ מה הגדר של 'חדר מדרגות' בבנין משותף. ובפשטות אינו חשוב כבית, דבבית ודאי קפדי אינשי אבל בחדר מדרגות לא ודאי דקפדי אינשי, וגם אין עושים שם שימושים פרטיים של בית, ולכן דאי שיש פתוח קפידא מאד ביה. מאידך, אי אפשר לדמות לבקעה בימות החמה דמבואר בתוס' שכו"ע לא קפדי, שהרי בחדר מדרגות הרבה אנשים מקפידים, על כן פשוט דאינו דומה לבקעה.

אלא לכאורה יש לדמותו לחצר, אך תחילה יש לרונ מה הגדר של חצר, ברש"י (ב"ב ב' ע"א ד"ה השותפין) מבואר וז"ל: וכל חצירות ששנו חכמים לפני הבתים הן ורוב תשמישן בחצר, עכ"ל. וכן נראה מהגמ' ריש ב"ב דחצירות היה מקומות שהיו עושים שם תשמישים צנועים, ועל כן יש שם דין היוק ראייה. וזה ודאי דבחדר מדרגות שבזמנינו אין עושים תשמישים צנועים, ואין שום היוק ראייה, ואינו דומה לחצר הנ"ל.

אמנם אפילו אם אין לחצר מדרגות דין חצר לענין היוק ראייה, מכל מקום יכולים הדיירים לטעון טענה של ריבוי הדרך, כמו שמצינו בגמ' הנ"ל שהלוקח בית בחצר אחרת לא יפתחנה לחצר השותפין, ואפילו לחצר שהוא עצמו שותף בה מפני שמרבה עליהם את הדרך, ומשמע מזה שחזן לטענת היוק ראייה יש טענה של ריבוי הדרך, שזה גם באופן שלא שייך היוק ראייה וריבוי דרך מבואר בתוס' (ב"ב י"א ע"ב ד"ה אחד מבני מבוי) דלאו דוקא מאריך את הדרך אלא ה"ה דמרבה רגל בני אדם שלא היו רגילים לדרוך שם. כמו"כ ראייה במשכן שלום שהביא ראייה מהא דלגבי מבוי ליקא שום טענה של היוק ראייה, כיון שאין עושים שם שימושים צנועים, ובכל אופן יכולים למנוע שלא יפתחו שם פתח משום ריבוי הנכנסים ויוצאים מהגמ' בב"ב י"א ע"ב שאחד מבני מבוי שבקש להחזיר את פתחו למבוי אחר דמעכבין עליו. ולפי"ז הוא הדין נמי בחדר מדרגות פשיטא שיכול לטעון שמפריע לו ריבוי נכנסים ויוצאים (מחמת שנגרם מכך לכלוך ורעש וכדו'), אע"ג שאין לה דין חצר לענין היוק ראייה.

ואין לומר שאפשר לעבור מצד כופין על מידת סדום, דמה שכופין

א'. במתני' (נדרים לב ע"ב) אין בין המודר הנאה מחבירו למודר הימנו מאכל אלא דריסת הרגל בלבד. ובגמ', מתני' ר' אליעזר הוא דאפילו ויתור (דבר שאינו מקפיד עליו) אסור במודר הנאה. ורבנן דפליגי על ר"א ס"ל דויתור מותר ועל כן מותר דריסת הרגל למודר הנאה כיון שאינו מקפיד, יע"ש. ומשמע בגמ' דלא קפדי אינשי על דריסת הרגל.

אמנם ברמב"ן מקשה דבפרק חזקת הבתים (ב"ב נו ע"ב) גבי אלו דברים שאין להם חזקה אמרין בחצר של שותפות דהעמדה כדי לא קפדי, ומשמע דרך שותפין לא קפדי אהדי על דריסת הרגל, הא שאר אינשי בעלמא קפדי על דריסת הרגל. ומיישב הרמב"ן דהעמדה בחצר היינו להתעכב שם, ובכה"ג דווקא שותפין אינם מקפידים אבל שאר אינשי קפדי, אך בסתם דריסת הרגל לזמן קצר בחצר לא קפדי אשאר אינשי, יע"ש. והובא דבריו ברין' (נדרים לג, א), יע"ש. אולם בתוס' (ב"ב שם ד"ה רבינא) ס"ל לר"ת שבבית באמת קפדי אינשי גם על דריסת הרגל, כל שאינם שותפים בחצר, וכל מה שנחלקו ר"א ורבנן האם ויתור אסור במודר הנאה היינו לגבי בקעה בימות החמה דלא קפדי בה אינשי, אבל בחצר ודאי קפדי, יע"ש. נמצא לפי"ד הרמב"ן והר"ן דגם בחצר לא קפדי אינשי על דריסת הרגל, כשאנו מתעכב שם. ולשיתת התוס' בחצר קפדי אינשי גם על דריסת הרגל, ורק בבקעה בימות החמה לא קפדי אינשי.

והנה במתני' (נדרים מו ע"א) היה אחד מן השוק מודר באחד מהם הנאה לא יכנס לחצר, רבי אליעזר בן יעקב אומר יכול לומר לו לתוך של חבךר אני נכנס ואיני נכנס לתוך שלך, ע"כ. וכתב הר"ן וז"ל, מיהו כתב הרשב"א דהיינו דוקא כשנכנס לצורך השותף או שהשותף צריך לו, לפי שהחצר קנוי לכל אחד מהם ולכל מי שצריך להם, אבל ליכנס לתוכו אחד מן השוק לעצמו שלא לצורך השותף אסור, שאם הקנו את זה את זה את החצר לדריסת רגליהם ולכל מי שצריך להם לא הקנו אותה לכל העולם. אבל הרא"ה כתב דבכל ענין שרי, ולא נראה לי דבריו, עכ"ל. וכ"כ הריטב"א (שם), יע"ש.

ומתוך דבריהם משמע שבבית קפדי אינשי על דריסת הרגל, וכל מה שמותר ליכנס זה רק לצורך השותף. ואי"כ קשה על הר"ן, שלכאורה סותר משנתו הנ"ל, לדעיל הביא מש"כ הרמב"ן דרך על העמדה והתעכבות קפדי אינשי, ולא על דריסת הרגל, והנא מפורש דקפדי גם על דריסת הרגל. ומצאתי בטורי אבן (מגילה ח ע"א) שהעיר בזה על תוס', ונשאר בצ"ע. אמנם באהל דוד (תלמודי של הנודע ביהודה: מגילה שם) ובחסן ישועות (ב"ב נו ע"ב) כתבו ליישב דברי התוס', דכל מה דלא קפדי אינשי אדריסת הרגל בחצר היינו דוקא לצורך השותף, אבל אם אינו לצורך השותף בכה"ג ודאי דקפדי אינשי, יע"ש. וצ"ע. ולפי"ז יוצא דלהראשונים קפדי אינשי בחצר גם בדריסת רגל בעלמא כשאנו לצורך השותפין. (ואולי אפשר ליישב באור"א עפ"י מה שהעלה הסמ"ע (סימן קנד סק"ז) לחלק בין דריסת רגל באופן אקראי דלא קפדי אינשי, לתשמיש והילוך קבוע דקפדי אינשי, יע"ש).

ג) במרדכי (ב"ב סימן תקנח) כתב וז"ל, ונשאל לר"מ על הרבה שותפין שבבית אחד והאחד מרשה את הרבים להשתמש בחלקו אם חבירו יכולים לעכב. והשיב: דבר פשוט הוא שיכולים לעכב, כמו לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנה לחצר השותפין ואפילו לחצר שהוא עצמו שותף בה מפני שמרבה עליהם את הדרך, וא"ת הא דתנן בנדרים היה אחד מן השוק מודר הנאה מאחד מהם לא יכנס לחצר, ראב"י אומר יכול הוא לומר אני נכנס לתוך חבירך ואיני נכנס לתוך שלך, וק"ל כראב"י, י"ל דהני מילי בחצר דס"ל ויתור מותר במודר הנאה, דאהילוך דחצר לא קפדי אינשי, אבל הילוך דבית לא ויתור הוא וקפדי אינשי, עכ"ל. ומבואר מדבריו דבבית ודאי קפדי אינשי

בענין סידור הציצית ב' לפניו וב' לאחריו בט"ק ובט"ג

שצריך ב' לפניו וב' לאחריו, והשיב ע"ז מרן שליט"א: 'ראוי להזהר'. ומש"כ מרן שליט"א (בתשו' ע') שמדברי הגר"א משמע שאין קפידא עיי"ש מש"כ המגיה דברים ששמע ממרן שליט"א בענין זה שהגר"א הביא מהמרדכי בשם הירושלמי שמשמע שהקפידא דווקא בשעת עטיפה, אך אעפ"כ הוסיף מרן שליט"א דמ"מ לא יהיו צמודים, דהגר"א גם הביא שם מתוס' בערכין (דף ב': ד"ה היודע) דהסדר שה"ר יוסף טוב עלם סידר הציציות א' מלפניו וא' מלאחוריו מימין וכן לשמאל. ולכן כתב מרן שליט"א שעכ"פ לא יהיו צמודים כ"ז שמע מהגר"ח שליט"א ע"ע בתשובה ע"ב שכתב מרן הגר"ח ק"ק בשיעור ההפסק, דהיינו שיהיה ניכר הפסק בין הציציות.

העולה מכל הנ"ל דע"פ דין השו"ע יש לסדר הציצית ב' לפניו ב' לאחריו ואי יש חילוק בין ט"ק לט"ג כתב מרן הגר"ח ק"ק שליט"א שאין חילוק בדין זה, ואמנם דעת מרן שליט"א שע"פ הגר"א בשם המרדכי אין קפידא שיהיו צמודים אמנם הוסיף שהגר"א הביא גם תוס' בערכין ב: שמשמע שצריך להפריד ושיעור ההפרדה כתב מרן שליט"א שיהיה ניכר ואמנם הטוב ביותר שהציציות כלל לא יהיו לצידו אלא ממש לפניו ולאחוריו כדכתב מרן שליט"א בתשובה עד והוסיף המגיה שם את דברי הוזה"ק (פ' שלח) א"ר יצחק אינון חוטין לאחזאה היך תליין מכאן ומכאן לד' סטרי עלמא' ע"כ, ומשמע דתלוין לד' ורחות. ואמנם מש"כ מרן הגר"ח ק"ק שליט"א (בתשובה ע') שמדברי הגר"א בשם המרדכי משמע שאין קפידא, יש להביא בזה דבמעשה רב (הל' ציצית) וב' כתר ראש' כתבו שבשעת ק"ש לאחור רק ב' ציציות דלא כמנהג הארז"ל לאחור כל הד' כדי שישאר ב' לפניו וב' לאחריו, ומשמע דיש קפידא גם בשעת לבישה לדעת הגר"א עצמו.

ועוד הערה בזה, דהנה המ"ב (בריש סי' ח') כתב שבשעת העטיפה משליך כל הד' ציציות לאחוריו, ומשמע דבעטיפה עצמה אין קפידא ואם אין הקפידא בעטיפה, ע"כ הקפידא לבישה דאל"כ אימתי יתקיים ד', ב' לפניו וב' לאחריו. וא"כ נראה מהמ"ב ומספר 'מעשה רב' להגר"א דיש קפידא בשעת לבישה לסדר הציצית ב' לפניו וב' לאחריו.

ויש בנותן טעם להביא את לשון השו"ע (סי' כ"ד סעי' ו') וז"ל: 'הזהיר במצוות ציצית זוהר ורואה פני שכניה', וכמ"כ (שם) כתב: 'מצוה לעשות תלית נאה וציצית, וה"ה כל המצוות צריך לעשות בהידור כ"מ דאפשר שנאמר זה קלי ואוהוה התנאה לפניו במצוות'. ■

הנה יש נוהגים לסדר הציציות בטלית קטן להצמידים ב' ציציות בכל צד. ולכאור' המעיין בשו"ע (ס"ח סעיף ד') פלא לו על מנהג זה, שהרי לשון השו"ע (שם): 'מחזיר ב' ציציות ב' לפניו ב' לאחריו כדי שיהא מסוכב במצוות', (ומקור דין השו"ע עיין היטב בטור בשם המדרש). ודוחק לומר שכוונתו על הכנפות שמסדרים ב' לפניו וב' לאחריו, שהרי בלשון השו"ע "ציציותיו" משמע החוטים.

וכן נראה מדברי ה'משנה ברורה' (שם, סעיף ב', סק"ד) אודות סדר העטיפה של הטלית כתב, שאחר העטיפה מעמיד כל אחת מציציותיו על מקומה, וכדאיתא (שם, בסעיף ד') וגם שם משמע שיש לסדר הציצית דווקא באופן שכל אחת בזווית אחרת של הבגד. ועוד איתא במ"ב (סקל"ז) וז"ל: 'ויותר טוב מנהג התוגרמים שהדי מפסקת בחצי הטלית באופן שמב' הצדדים יהיה אחד מהציציות לפניו וחלק לאחריו צדדים לפניו ולאחוריו נמי מיקרי לפניו ולאחוריו ולן די בהפסק היד', ולכאורה מבואר להדיא שצריך הפסק בין ב' הציצית וסגי שהדי מפסקת ביניהם.

ואין לחלק דכל הדברים הנ"ל איירי דוקא בטלית גדול ולא בטלית קטן, דהנה בשו"ע (סימן ח' סעיף ג') כתב טליתות קטנים שלנו שאנו נוהגים ללבוש, אע"פ שאין בהם עיטוף יוצאים בהם ידי חובת ציצית. ובמשנה ברורה (סק"ו) כתב בזה: 'דהאינא כל כסות שלנו דרך כסוי, ועיטוף לו רמיזא באורייתא'.

ואין להקשות מהא שפסק הרמ"א (בסעיף ו') לברך על ט"ק 'על מצות ציצית', שהרי יעוין ב'דרכי משה' שכתב בכיאר הדבר כי חוששים לשיטות שאין מקיימים מצות ציצית אלא ע"י עטיפה, ומשמע שזה רק חשש, אלא ע"כ שבט"ק יוצאים ידי"ח ציצית, וכשם שבט"ג צריך ב' לפניו ב' לאחריו כך ממש בט"ק שבשניהם מצות ציצית שווה.

שוב ראיתי בספר 'דעת נוטה', שו"ת ממרן שר התורה הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, שנשאל מהו דין ב' לפניו וב' לאחריו, אם היה רק דין שלא יהיו כולם לפניו או כולם מאחוריו, או דבעינן שיהיו הלפניו והלאחוריו מופרדים ימין ושמאל. ונפק"מ אם מסדרם כשהם צמודים ב' בכל צד אך לאמצע הגוף. והשיב מרן שליט"א וז"ל: 'מדברי הגר"א בסוף סי' י"ז בשם המרדכי משמע שאין קפידא, ומ"מ לא יהיו צמודים, ועיי"ש עוד בס' הנ"ל (בתשובה ע"א, וכן בתשובה ע"ד) שאין נ"מ בין ט"ק לט"ג. ושוב נשאל מרן שליט"א (בתשו' ע"י) שראים הרבה שמוציאים הציציות לצדיהם ולא כמשמעות הפוסקים

<< המשך מעמוד 12

יש כאלו שרצו לדמות למבוי שאינו מפולש סחלקו הראשונים שדעת הרמב"ן ונימוק"י וכן פסק השו"ע חו"מ סי' קסב' דיש טענת ריבוי הדרך והרשב"א בתשובה (ח"ג סי' קעז') וכן פסק הרמ"א שם דאין טענת ריבוי הדרך, ולפ"ז אם נדמה חדר מדרגות למבוי באנו בזה לפלוגתא בין השו"ע לרמ"א, זה אינו דמבואר ברשב"א שם ובעוד מקומות דהמבוי שייך למלך והמלך היה יכול להתיר לעבור או לסתום דרך במבוי הזה, וחדר מדרגות ודאי דאינו שייך למלך, וכן מבואר שם ברמ"א, ועוד בגוף הרשב"א מואר דכל מה שאין טענת ריבוי הדרך במבוי זה רק לבני המבוי, אבל לבני מבוי אחר ודאי דיש טענת ריבוי דרך, ולכן נראה פשוט דאפילו אם נדמה חדר מדרגות למבוי, לכונ"ע יהיה אסור למי שאינו דר שם לקצר ולעבור דרך שם.

העולה לדינא מכל הנ"ל:

א'. אין לעבור ולקצר הדרך בחדר מדרגות, במקום שמשתמשים שם רבים למעבר, ולא מועיל רשות של אחד מן הדיירים, ואפילו שלא מיחו בידם בפירוש ג"כ אסור. ב'. במקום שלא עוברים שם רבים מותר רק באופן אקראי ולא באופן תדיר. ג'. לצורך אחד מן הדיירים או שהוא צריך לאחד מהם מותר לעבור. ■

על מידת סדום זה דוקא כשזה נהנה וזה לא חסר, דהיינו שלא מפריע להם ומתנגד ללא שום סיבה, אבל הכא ודאי ישנה טענה של ריבוי נכנסים ויוצאים ואינה מידת סדום. ואפילו אם תאמרו, או דבעינן שיהיו הלפניו והלאחוריו מופרדים ימין ושמאל. ונפק"מ אם מסדרם כשהם צמודים ב' בכל צד אך לאמצע הגוף. והשיב מרן שליט"א וז"ל: 'מדברי הגר"א בסוף סי' י"ז בשם המרדכי משמע שאין קפידא, ומ"מ לא יהיו צמודים, ועיי"ש עוד בס' הנ"ל (בתשובה ע"א, וכן בתשובה ע"ד) שאין נ"מ בין ט"ק לט"ג. ושוב נשאל מרן שליט"א (בתשו' ע"י) שראים הרבה שמוציאים הציציות לצדיהם ולא כמשמעות הפוסקים

וגם לא יועיל רשות של אחד מהדיירים לעבור שם בקביעות, דהנה פסק הרמ"א שאינו יכול להרשות אחד מה השותפין להשתמש בחלקו בבית דקפדי אינשי, ובחצר מותר דלא קפדי אינשי. אך כל מה שיותר בחצר מבואר בסמ"ע שזה דוקא

באקראי בעלמא, אבל שימוש תדיר ודאי דקפדי אפילו בחצר, ונראה פשוט דאפילו אם אחד עובר שם באקראי, מכל מקום בצירוף כל האחרים שעוברים שם דרך קבע הו"ל שימוש תדיר דקפדי אינשי, ועל כן אסור לעבור אפילו באקראי. אך במקום צדדי שאין שם ריבוי נכנסים ויוצאים, לכאורה נראה דיש להתיר לעבור באקראי. אמנם לצורך אחד מן הדיירים או שהוא צריך אותו ודאי שיוכל לעבור כהרשב"א והר"ן דהקנו השותפין אחד לשני לדריסת גליהם ולכל מי שצריך להם.

כוס חטים

במ"מ ואם הוסר הקליפה ולא נדבקו שזה מח' ראשונים כמו שהבאנו לעיל המ"ב פוסק לאכול רק באמצע הסעודה לצאת מהספק ואם נדבקו אפי' קצת כמו שמבואר בשעה"צ בס"ט ברכתין במ"מ בהוסר קליפתן וקצת מהחיטה מבואר בסקט"ו שמי שמברך במ"מ לא הפסיד גם כשלא נדבקו ובשעה"צ הוא מבאר שלא גרע מחלקו שלא צריך מעון ועוד דין ששלמים שנדבקו מבואר במצה"ש בדעת המ"א שלא שייך מציאות כזאת וצ"ע שבאגרות משה בחלק מהתשובות מבואר ששייך כזאת מציאות ובסימן מ"ד זה נראה שהוא חזר בו שהוא סובר שלא שייך כזאת מציאות.

וראיתי להביא כמה נ"מ להלכה, כמה מהדברים התייעצתי עם מוריני הרב שליט"א. והנה בדיון שהבאנו לגבי החיטים שנחתכו לכמה חתיכות שהמ"ב הביא בסק"ג שלא צריך שיהיה מעון ודבוק כאן פשוט שצריך לברך במ"מ ולפי זה מה שקוראים היום "בורגול" פשוט שצריך לברך במ"מ.

ויש עוד דין של חטים שקלפו והורידו קצת מהחיטה עצמה אם ככהאי גוונא יש להם דין של חלוק והנה המ"ב בסק"ו כותב שהנוהגין לברך במ"מ אף אם לא נתמנעו אין למחות בידן מדבריו נראה שהוא הסתפק ובשעה"צ סק"ב נראה שהוא רוצה לפשוט שאפשר לברך לכתחילה במ"מ רק אפשר להסתפק איזה דרגה צריך להיות כדי שיחשב חלקו והנה בעה"ש בסט"ו כתוב: "עד שהוסרה ממנה קליפתה וגם מעצם השעורה הוסר הרבה". רואים שצריך שיוורידו הרבה והנה בספר זאת הברכה הוא כותב שכל פעם שמקלפים יורד גם קצת מהחיטה ולפי זה כל פעם שהוסר קצת זה כלול בספק שלו בסק"ד ומוכח מכאן שמה שהתכוון בסק"ו מדובר באופן שיריד חתיכה יפה לפי זה ע"פ מה שראיתי בספרי זמננו יש שני סוגים של גריסי פנינה: א. סוג אחד שהוא רק קלון ולפי זה לא הם לא דבוקים ומוכחים יצטרכו לאכול אותם באמצע סעודה כדי לצאת מהספק. ב. יש גריסים שהם גם קלופים וגם הורידו חלק וכתוב בפוסקים שכשרואים שהשתנה מהצורה הטבעית שלו אפשר לברך במ"מ גם אם לא נדבק ונתמעך. "גריסי חיטה" בדרך כלל הם רק קלופים ולכן דינם הוא כמו הסוג הראשון של גריסי פנינה.

"שלוות תפוחה" היא בדרך כלל קליה ובאג"מ ח"ד סימן מ"ד כתוב לברך בפה"ח גם לפי הצד של הרמב"ם שכל החסרונים של כוס חיטה הוא בגלל שזה לא הרגילות שקלוי אין לו דין של מבושל השתנה לפי דברינו בכל זאת אין לנו אלא מה שקבעו חז"ל וכי' לפי תר"י זה לא נקרא תבשיל. אמנם ראיתי בספר זאת הברכה שאם הם שריים הרבה זמן בחלב זה נהיה תבשיל ודינם במ"מ ויש עוד סוג שהתבשל באדי מים חמים שבו האחרונים מסתפקים אם יש לה דין בישול שבו נכנסים לספק של המ"ב בסק"ד או שפשוט כשהם לא נקראים מבושלים לכן ראוי לאוכלן רק בתוך הסעודה.

"גרנולה" הוא שכולת שועל חתוך וגם בזה ישנם כמה סוגים: א. שהם קלויים וכתוב בספר זאת הברכה שקלוי אין לו דין של מבושל לכן ברכתין בפה"א כמו שלוות תפוחה רק אם הם שריים הרבה זמן בחלב נהיה דין של מזונות ויש עוד סוג שמבשלים אותם כמו חברת D. B. שלפני זה ברכתין במ"מ כיון שיש להם דין של חלקן. ב. באופן של גרנולה שעושים מזה חטיפים שדבוק בדבש ושלתאי את בעל המחבר וזאת הברכה אם יש להם דין של תבשיל והורה לי שיש בזה מחלוקת בין הגרש"י אויערבך צ"ל לגר"ש אלישיב צ"ל האם יש לה דין של תבשיל או לא כיון שזה נראה יותר חטיף מתבשיל וכן בגרנולה ששמו בזה דבש ובשלו אותו בתנור הורה הגרש"י שגם באפי ברכתין בפה"א.

וצריך לדעת שכ"מ שאמרנו לברך בפה"א גם ראוי לאוכלן בתוך הסעודה כיון שבס"ד המחבר מביא שתי שיטות הראשונים לגבי ברכה אחרונה אם בורא נפשות או מעין ג' וכתוב בט"ו בסק"ה שבורא נפשות לא פוטר את הברכה של מין ג' אבל הוא כותב פתרון לאוכלן פחות מכזית שאז אין ברכה אחרונה. ■

בש"ע (סימן ר"ח ס"ב) כתב וז"ל: "ה' מיני דגן ששלקן או כתשן ועשה מהן תבשיל מברך עליו במ"מ ולבסוף על המחיה", ושם בסעיף ד' כתב: "ואכל דגן חי או עשוי קלייתו או שלוק והגרעינים שלמים אינו מברך אלא בפה"א ולאחריו בורא נפשות. והנה המ"א (בסק"ב) מקשה סתירה מהדין שלוק שבס"ב הוא פסק במ"מ ובס"ד הוא פסק בפה"א. ותיירץ המ"א שבס"ב איירי שהתמעך, וכמו שכתבו בתוס' ד"ה הכוס. ובהמשך הוא מביא מתר"י כשזה דוקא כשנכתשו החיטים ונרדקו. ולכאורה לא מספיק בנתמעך כמו תוס' אלא צריך גם שידבקו ויוצא נ"מ ביניהם במקרי שהם שלמים לפי המחצית השקל שהם לא יכולים לידבק שלפי תוס' יברכו במ"מ אם נתמעכו ולפי תר"י בפה"א ובסוף הוא מביא שהרמב"ם בפ"ג מהל' ברכות כתב שחלקן או כתשן שמשמע שאם הוא חלקן ברכתין במ"מ וכתשן לבד מברכים במ"מ גם אם לא נדבק וכן מפורש בשעה"צ בסק"ו בדעת הרמב"ם וזה תמצית המ"א איך שהמחצית השקל והפר"מ למדו בדעת המ"א. אמנם הב"י ד"ה הני מילי מביא את ב' השיטות האלו והוא לומד את כולם כשיטה אחת שכדי לברך במ"מ צריך שידבקו ויתמעכו, וכן דעת הרמב"ם.

ונראה לבאר את מחלוקת הראשונים על פי שיטת המ"א, דהנה יש לחקור מה המעלה של מעשה קדירה שהגמ' מביאה לגבי חלקא טוגיס וכי' שמברכים על זה במ"מ ומזה הוכחם משנה בפ"ג שם שואל מאי שנא אורז מכוס חטים שבאורז כתוב שאם הוא חי מברכים בפה"א משמע שמבושל כמו שהוא מברכים במ"מ אפי' שלא הוסר קליפתו והוא מתרץ שבאורז דרכו בכך משא"כ חטה אין דרכו בכך, וכן הגר"א בס"י כותב שהש"ע הלך לשיטתו בכ"מ וז"ל: "הכוס את האורז מברך עליו בפה"א ואם בשלו או טחנו ועשו פת מברך עליו במ"מ והרמ"א מוסיף שם שצריך עד שנתמעך והגר"א אומר על זה שהש"ע שחלק עליו זה בגלל שהוא סובר שאורז זה דרכו בכך לפי זה אפשר לומר שהרמב"ם למד שכוס חטה כל מה שמברכים בפה"א הטעם הוא שזה לא דרכו בכך לכן חכמים לא נתנו את הברכה המשובחת ולאכול חטה בקליפתה זה לא דרך בכך אלא רק כשכתשן או חלקן שזה אומר שהוריד את קליפתן או שחלקן לכן לפי הרמב"ם יוצא הפוך מכל הראשונים שאם החטה בקליפתה ברכתה בפה"א גם אם נתמעך ואם הוריד קליפתן גם אם לא נתמעך ברכתין במ"מ וכך ראיתי באגרות משה בח"ד סימן מ"ד שהוא מביא את הגמ' הזאת אמנם תוס' ותר"י למדו שמה שמברכים במ"מ זה לא בגלל שזה דרך בכך אלא בגלל תבשיל, חכמים תקנו לברך במ"מ שתבשיל זה דבר חשוב ואם אומרים שתוס' ותר"י חלקו אם צריך נתמעך או נדבק הם חלקו באיזה אופן זה נהיה תבשיל לכן תוס' שלמדו שנתמעך בקליפתין ברכתין במ"מ בגלל שנתמעך זה תבשיל, אבל אם הוסר הקליפה ולא נתמעך ברכתין בפה"א ולפי זה היה צריך להיות שאם זה חתוך גם היה צריך שזה יהיה באופן שדבוק או מעון שרק אז יש לזה שם של תבשיל וכן מפורש בתה"ד בסק"ח ולפי הרמב"ם שזה הרגילות ברכתין במ"מ.

לפי זה צ"ע על המ"ב שבסק"ג מבואר שמעון זה רק כשהם שלמים בקליפתן אבל חלקו לא צריך מעון וכן מבואר בשעה"צ סק"ב וכן לגבי הסתירה ששאלנו לעיל הוא מתרץ כמ"מ הגר"א שלא גורסים שלקן אלא חלקן שזה כגירסת הרמב"ם יוצא שהמ"ב למד כמו הרמב"ם שזה תלוי בדרכו בכך או לא ובשלמים הוא כותב שאם מעון ברכתין במ"מ שהכל תלוי אם זה תבשיל או לא ואולי הפשט הוא שכיון שיש הרבה ראשונים שלמדו שנתמעך ברכתין מזונות זה כבר לא ספק השקול ואפשר לברך במ"מ וזה גם הסיבה שבהוסר קליפתן הוא לא פסק כמו הרמב"ם אלא שצריך שידבקו. עוד צ"ע על המ"ב שבשלמים הוא פסק שצריך שיתמעכו ובהוסר קליפתן הוא פוסק שצריך שידבקו שלכאורה זה שתי הגדרות בראשונים.

לסיכום הדברים לפי פסקי המ"ב שגרעינים שלמים אפילו שהתבשלו או בקליית ברכתין בפה"א וכשנתמעכו יפה ברכתין

הרע לקבוצת החטאים החמורים, היוצרים את כח הדמיון הרע ששאר החטאים מבוססים עליהם.

ו. עכ"פ למדנו מכאן שלא הפגיעה בזולת היא סיבת החומרה המיוחדת של חטא הלשון כי אם ההשחתה בנפש המספר עצמו. עכשיו נוכל לחזור לראש דברינו. שאלנו איך יתכן שסיפור לשון הרע על מישו יהיה יותר חמור מרציחתו. כעת מובן הדבר, כי מכיוון שעוון רציחה עם כל חומרתו שייך הוא לרובד של החטאים הבנויים על גבי כח הדמיון, וחומרתו היא כמה שפוגע בשני. משא"כ בלשון הרע, אין חומרתה נובעת מהפגיעה בזולת, כי אם בהשחתת הנפש עצמה, בהיותה מיוצרי כח העיוות הנפשי. דבר זה אינו הרס של פרט כי אם של המערכת הנפשית כולה.

עוד שאלנו, כי אם כן למה לשון הרע איננה ביהרג ואל יעבור. וכן בחטא מרים ובחטא המרגלים שלכאורה לא היה שם חטא של ממש בדיבורם. לדברינו הדברים נפלאים, כי מכיוון שכל חומרת חטא הלשון יותר מג' חמורות היא בבחירת האדם להטות את עצמו ולראות רע כפי רצונו הפנימי ברע, הרי חומרה זו שייכת רק במי שבחר בראיית הרע. אבל מי שמכריחים אותו לומר את המילים גרידא, בלי שמתכוון בכלל לשפוט לפי מראה עיניו או לבחור ברע, יש כאן חטא אך אין את החומרה של ג' עבירות חמורות, שהרי אינו משחית נפשו, ואינו בכלל ייהרג ואל יעבור.

מאידך, במרגלים ובמרים אמנם לא חטאו באיסור לשון הרע להדיא. אבל אחרי שהבנו את יסוד החומרה שבלה"ר שהוא ההטיה לצד הרע בעיוות הראיה הנכונה, נבין כי זה הוא תוכן מעשיהם של מרים והמרגלים. כך להעלות האומר לה"ר שאונם שיש בו חטא אבל ללא החומרה שבו, במרגלים ובמרים בדיוק ההיפך; קיימת חומרת קלקול זו וללא החטא עצמו. במרים לא היה דיבור גנות להדיא כמש"כ הרמב"ם. אמנם ענין זה של שפיטת המציאות הנראית לעין והסקת מסקנה לפי נטיית הלב, הוא חומרת חטא. לאמר, לא לשון הרע כפי שנאמר בגדרי דין איסור לה"ר, כי אם מהות החטא של לה"ר היה במעשיה. לפי גדולת דרגתה, כמוכן.

גם במרגלים היה זה שורש כל מעשיהם. הם נשלחו על מנת לתור את הארץ ולהעביר לכלל ישראל את התרשמותם. הם בבחירתם העדיפו לראות את המציאות השלילית שבארץ ישראל. וזה חומרת מעשיהם. הרי הם יכלו לראות את אותם דברים לטוב. למשל, כשראו שמתיים המבנה אנשים יכלו לראות את חסד ה' שאונם שיש בו חטא שלא ישימו לב אליהם, אבל הם מתוך רצונם לראות את הרע העדיפו לראות 'ארץ אוכלת יושביה'. כך שאננם האיסור עצמו לא היה, אבל חומרת ההשחתה העומדת ביסוד איסור לשון הרע היה במעשיהם, ומכאן החומרה הגדולה בענשם.

כל אריכות דברינו כתובים במאמר חז"ל אחד במהות חטא המרגלים. מגילת איכה כתובה להרבה לפי סדר א' ב', למעט הפסוקים המתחילים בסיפור פ' וז' הכתובים בסדר הפוך. ובא על זה מאמר חז"ל (סנהדרין קד): "בשביל מה הקדים פ"א לעי"ן? בשביל מרגלים שאמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם". ורש"י מבאר רש"י "שהקדימו מאמר פיהם עד שלא ראו בעי"ן". ונפרש את דבריו. סדר הדברים הראוי הוא שיהיה אדם רואה דבר, אח"כ חושב על מה שיש ללמוד מכך, ורק אח"כ אומר בפיו את הדברים שלמד והסיק. כך נראים דברי אמת שלא משתבשים ע"י רצונות אישיים אלא הם אובייקטיביים לחלוטין. חטא המרגלים היה בזה ש'הקדימו את מאמר פיהם עד שלא ראו בעיניהם'. הם רצו משהו מסוים, והמילים כבר היו בפה. ומכאן זהו חטא חז"ל שיהיה רצונו לראות. הם לא שיקרו. אלא הטעו את עצמם לחשוב ולראות עפ"י רצונם. אלו הם דברינו בתמצית. חז"ל מגדירים את חטא המרגלים בחטא הלשון. והוא חטא הלשון: ההסכמה הפנימית לראות את הדברים כפי רצוננו, בצורה מעוותת, ולא כפי שהדברים הם באמת.

היוצא למעשה מהדברים זה ההבדל כי העבודה בעניני הלשון איננה התבוננות על הוצון לספר. אלא עבודה פנימית לראות את המציאות ב'עין טובה', ולרצות בטובת חבירינו, עד כדי שנראה הכל בצורה חיובית. ■

אסור באופן מוחלט, כי אם ממציא לעצמו איוושהי הצדקה לדבר. אם תמצא לומר אלו הם דברי חז"ל (סוטה ג). "אין אדם עובר עבירה אלא"כ נכנס בו רוח שטות", המושג "רוח שטות" הוא עיוות השכל. אין אפשרות לחטוא בלי עיוות זה. זהו בעצם כלי נשקו וכוחו של יצר הרע. כח הפיתוי הוא הכח לכלבלב את תפיסת המציאות הנכונה. זהו תוכן דבריו המפורסמים של גאון המוסר הגר"ם "האדם חפשי בדמיונו ואסור במושכלו", השכל הוא מדויק ואמיתי, ללא פשרות, וע"כ הוא אסור את האדם ומחייבו להיצמד לאמת. הדמיון לעומתו איננו מוגבל. אפשר לעצב אותו בכל צורה שתביא את המסקנה בה אנו רוצים. לכן בהכנעת כח הדמיון אובד כוחו של יצר"ר.

ג. שנינו (סוטה מב). 'ארבע כיתות אין מקבלות פני שכניה. כת לצים, וכת חנפים, וכת שקרים, וכת מספרי לשון הרע'. צריך ליתן את הדעת מהו התוכן הנפשי של כיתות אלו, ומדוע נדחו לגמרי ממחיצתו יתברך. ע"פ הנ"ל נוכל להבין כי יש שני סוגים של חטאים שמתייחסים לרבים שונים בנפש. רובד (לגרפיקאי: להמשיך בעמוד 15 זה עמוד של המשכים בלבד)

אחד הוא זה שמבוסס על כח העיוות השכלי-הדמיון, הנותן לאדם את ההצדקה וההכשר להשתקע בחטא. סוג שני של חטאים הם אלה שיוצרים את כח העיוות בנפש. וחומרתם לאין ערוך. הם היסוד עליו מושתת כח היצר בכל חטא. ולכן כת הרגילה בחטאים הללו, אף אם לא עבר על א' מתרי"ג מצות השחית את נפשו לגמרי. חטאי ארבע כיתות הללו הם יסוד הרע שבנפש האדם, הכח היצר את מציאות הרע בתוכו - כח הדמיון. כיתות שהשרישו בנפשם את מידת השקר והחנופה איבדו לגמרי את כח לשקול בפלס דבריהם, והשליטו בנפשם את כח הדמיון וכח עיוות המציאות האמיתית. וכן כח הליצנות יסודו להפחית ולזלזל מערכם של דברים העומדים ברומם של עולם, ולרומם את השפל והטפל, תוך עיוות מוחלט של מעשיהם. אך עדיין יש לבאר מדוע בעל לה"ר כלול בארבע כיתות אלו.

ד. לשם כך נצטרך לנסות לבאר עוד פרט אחד, ובעזרה"י על ידו יתבאר כל הענינים בהם פתחנו את דברינו. הצטורנו בתורה "בצדק תשפוט עמיתך". וצריך להבין, האם עקב"ה התכוון שנעקם את שכלנו בכדי להאמין שפלנו בעצם נפש משהו טוב. אם נחבונן בעצמנו נראה כיצד המבט שלנו על עצמנו הוא תמיד חיובי, גם אחרי שלב יודע מרת נפשו, ביועצנו כמה לקיים אנו בכל ענין. תופעה זו היא ביטוי ראשון במעלה לכח הדמיון עליו דיברנו לעיל. כח זה נותן לכל אחד את היכולת לראות את המציאות כפי שהוא רוצה לראות אותה. כשאדם רואה את עצמו בצורה חיובית אין הוא מרגיש צורך לעקם את שכלו כלל, אלא כך הוא המבט הטבעי אצלו ברצונו לראות את עצמו כך. זהו בדיוק רצון התורה בציוויו לראות כך את חבירינו. לא שנתגבר ונעקם את שכלנו על מנת למצוא איוו הצדקה למעשיו, אלא לאהוב את זולתנו ולרצות כל כך לראות אותו בצורה חיובית עד שממילא נראה כך. וזהו דוגמא לשימוש החיובי שהתורה נותנת לכח הדמיון.

ה. כלל הוא בכוחות הנפש כי 'תוצאה מחזקת את סיבתה'. זאת אומרת, שכשכ מסויים נמצא בנפש פניהם אין כמה שקורה מכוחו אלא ביטוי לכח זה, אבל אחרי שכח זה יוצא לפועל, כבר איננו רק ביטוי לאותו כח כי אם מחזק אותו. למשל, נתינה - אמנם היא תולדת האהבה. מאידך, היא עצמה גם מחזקת את סיבתה ויוצרת אהבה חזקה יותר. כמו כן במידת הכעס, שכעס פנימי מתפרץ החוצה הוא לא רק ביטוי לכעס הפנימי הקיים, אלא גם מחזק ממילא את הכעס הבסיסי. וכן על זה הדרך בכל כוחות הנפש, שכשכ מסויים יוצא לפועל לא, לא רק ביטוי סיימה לראשונה אלא גם יוצר מחזק אותו. לפ"ה, כשעומד מול עיניו של אדם מקרה מסויים והוא יכול לשפוט אותו לכף זכות או לכף חובה, ההכרעה נעשית בכח הדמיון. כי כפי רצונו הפנימי, כך הוא יראה את הדברים ויכריע על פיהם. וממילא מובן, כי אם הוא דן את חבירו לכף חובה רק בליבו, הרי זה רק ביטוי לכח הרע שבתוכו. אבל אם על פי זה הוא עושה מעשה, ומספר לאחרים את מה שדן בליבו לכף חובה, הנה הוא כבר יוצר ומחזק בתוכו את כח דמיון הרע שמכוחו דן הוא לכף חובה. זהו השייכות של כח מספרי לשון

דיני פרוזבול הלכה למעשה

משיעוריו בבית מדרשו של הגאון רבי יצחק לוקסנבורג שליט"א - רב שכונת 'נאות שמחה'

(פ"ט מדיני שמיטה ויובל ה"א); מצות עשה להשמיט המלוה בשביעית, שנאמר 'שמוט כל בעל משה ידו'. והתובע חוב שעברה עליו שביעית עבר על לא תעשה, שנאמר 'לא יגוש את רעהו ואת אחיו'.

אמונה (צה"ל סק"א) וז"ל: 'כן משמע מלשון רבנו דהמצוה מקיים אף אם אין תובעו כלל, ואין אומר משמט אני. דאם לא כן הוי ליה להביא כאן הדין דלקמן הכ"ח, ומכאן משמע ג"כ דרבנו לא ס"ל כשיטת היראים דלקמן. עכ"ל.

האם לדעת היראים יש ל"ת קודם שאמר משמט אני

לשון היראים (מ' קסד): 'וחוב שעבר עליו שביעית אינו רשאי לזה לעכבו אלא על פי מלוה, שכל זמן שלא השמיטו מלוה חייב לפרוע. אלא לזה יזמין מלוה לדין שישמיט לו חובו כאשר צוה היוצר, ובית דין יחייבו למלוה לומר משמט אני כאשר צוה חכמים, כדתנן בסוף שביעית ומייתנין לה בהשולח (גיטין לו:), המחזיר חוב לחבירו בשביעית צריך שיאמר משמט אני, ואם אמר אע"פ כן יקבל ממנו, שנאמר 'וזה דבר השמיטה'. ואם אינו רוצה המלוה לומר משמט אני יכפוהו בית דין, וכו'. עכ"ל.

והנה יש לדון לדברי היראים האם הכל מתחיל באמירת משמט שזה מפקיע את החוב, וקודם אין גם לאו דלא יגוש, שהוא איסור לנגוש את המופקע. ולצד זה נשים שפטורות מצות עשה שהזמן גרמא, אי נחשיב זה למצות עשה שהזמן גרמא פטורות מהעשה, וממילא לא יהא גם לא יגוש אצלם.

או נימא דהלאו שייך גם לדעת היראים קודם שנפקע החוב באמירתו משמט, שציתתה תורה בלאו לא ליגוש חוב זה בלי קשר לצווי העשה להפקיעו. ורק שקודם שקיים המלוה מצוותו להפקיעו, אם עבר ונגש את הלואה אינו יכול להשתמט מלפרוע, רק בתביעה לב"ד שיכופו על המלוה מדין כפיה על המצוות שקיים חובו להפקיע, כמו שביאר היראים. ולצד זה אין סיבה שנשים לא יהיו בחיוב לא יגוש ואפשר שגם במצות עשה שבמקום שיש לאו שנשים מצוות הוא הדין גם בעשה, וכן דן בדרך אמונה, וצידד לבסוף כן.

ונראה דכיון שמצינו בראש ששיטתו ששמיטה מפקעת את חובות אפקעתה במלכה בסוף השנה כדכתיב מקץ שבע שנים ומ"מ מתחילה השנה יש לא יגוש [מלשון כי קרא שנת השמיטה]. הרי שאין עצם הלאו סיבה להפקיע

טעם שאין עצם הלאו מפקיע את החוב

וי"ל דלא מבעי לאבני מילואים (סי' כח ס"ק כב בתו"ד) שנקט שאיסור לקיחת ריבית לא מפקיע החוב, ושייך שדבר יהא איסור ליקח, ומ"מ במשפטי הממון חייב, וכן נקטו הגר"ח (הו"ד בברכת שמואל קידושין סי' ד סק"ד) והשערי יושר

מח' הראשונים והיראים אם לא שמט המלוה

לדעת רוב הראשונים¹ שביעית הוא אפקעתא דמלכא, וגם אם המלוה אינו מקיים את חיובו ואינו משמט, החוב נשמט מעצמו. אך שיטת היראים (מ' קסד) שאם המלוה אינו משמט להדיא החוב אינו נשמט, ועדיין יש חיוב על הלואה לשלם מדין פריעת בעל חוב מצוה.

להלכה כתב בשער המשפט (חו"מ סי' סז סק"א) שהיראים הוא יחידאי, למעשה בימינו נדפסו עוד ראשונים שכתבו כיראים, אך עיקר ההלכה הוא דלא כיראים.

ביאור דין אמירת משמט אני

שנינו במשנה (פ"י מ"ח) שיש דין לומר 'משמט אני' בפה, דכתיב (דברים טו ב) 'וזה דבר השמיטה'. וכתב הביאור הלכה שזהו טעמו של היראים שנלמד מקרא שיש דין לומר משמט ומשמע שעד שאינו אומר משמט אני לא נשמט החוב. וצריך לבאר דין זה לדעת שאר הראשונים.

והביא הדרך אמונה (בה"ל ד"ה מ"ע) את שיטת רבינו אביגדור (הו"ד במדרכי גיטין פ"ד רמז שפ) ששיטת כספים הוא אפקעתא דמלכא, אך יש מצוה לומר בפה, וזכר לדבר כפי שמצינו שאם נולד לו בכור בעדרו אף שחל הקדושה מאיליו, מצוה להקדישו בפה. אך יש להעיר ששם יש מעלה בקדושת פה, וחל חלות מסוימת, אך צריך לבאר כאן מה נוסף באמירת פיו.

אמנם הרמב"ם לא הביא כאן כלל את דין האמירה, והביא רק לקמן הלכה כ"ח, וז"ל: 'כל המחזיר חוב שעברה עליו שביעית רוח חכמים נוחה הימנו, וצריך המלוה לומר למחזיר משמט אני וכבר נפטרת ממני, אמר לו אע"פ כן רצוני שתקבל יקבל ממנו, שנאמר 'לא יגוש' והרי לא נגש, ואל יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא יאמר לו שלי הם, ובמתנה אני נותן לך'. עכ"ל.

ונראה שהרמב"ם סבר שכל הדין אמירה נאמר רק שאם בא לשלם לו, חייב לברר לו בדיבור שיהיה ברור ללוה שמשמט את החוב ואינו חייב לו, שהרי לא כתב כלל דין כאן בהלכה א' בעיקר חיוב השמיטה, והביא רק לקמן בהלכה כ"ח לגבי בא הלווה מעצמו לשלם, ומשמע דהוא דין שעליו לברר ללוה הבא לשלם מעצמו שמשמט, ואינו מחייבו לשלם, ואף אם רוצה לשלם אינו נוטל ממנו בתורת פרעון חוב. אך אין כלל חיוב אמירה כשלא בא הלווה לשלם. וכן כתב בדרך

1. בעל התרומות (שער מה אות ה) והביא שכן הסכים עימו הרמב"ם, אור זרוע (ע"ז סי' קח [בשם רבינו ליאונטין ממגנצא]), רשב"א (ח"א תשעה; מיוחסות סי' רנו), מרדכי (גיטין פ"ד רמז שפ) בשם רבינו אביגדור, רא"ש (כלל עז סי' ד בשם הרמב"ן והרשב"א), מהרי"ק (שורש פא), ריקנטי (סי' שנב). וכן דייק הדרך אמונה מדברי הרמב"ם כאן.

באיסור, אחד מה שתבע, והשני מה שהוציא ממון מיד הלוה, וא"כ בשלמא מה שגבה ניתן להשבון, אך מה שעבר בעצם מה שתבע, לכאורה אינו ניתן להשבון, שהרי כבר תבע ונגש, ואינו יכול לבטל את המעשה. וכן כתב הדרך אמונה (ס"ק כו) בשם המנחת חינוך (מ' תעז) שאם עבר וגבה, אף שחייב להחזיר מדין גזל אינו מתקן את הלאו. ואולי י"ל לדעת הספרי דבי רב דכיון דכל האיסור לנגוש כדי לא לגבות, א"כ כשגבה הוא בכלל מאתיים מנה, ותיקון לגביה חשיב תיקון לנגישה, וצ"ע².

ה"ב; אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהג שיש שם שמיטת קרקע, שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא כסף. ודבר זה קבלה הוא, אמרו חכמים בזמן שאתה משמיט קרקע אתה משמיט כספים בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה לארץ, ובזמן שאין שם שמיטת קרקע אין אתה משמיט כספים בשביעית אפילו בארץ.

למה הוקש שמיטת כספים

מקור הדין הוא בגמרא (גיטין לו.) דשביעית בזמן הזה דרבנן, דתניא, רבי אומר 'וזה דבר השמיטה שמוט', בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע, ואחת שמיטת כספים, בזמן שאתה משמיט קרקע אתה משמיט כספים, בזמן שאי אתה משמיט קרקע אי אתה משמיט כספים'. וביאר רש"י (שם ד"ה בזמן) ששמיטת קרקע היינו החיוב שלא לעבוד בקרקע ולהפקיר פירותיה בשביעית, ושביעית בזמן הזה דרבנן, והוא הדין שמיטת כספים, ולפי זה רק למ"ד ששביעית דרבנן גם שמיטת כספים דרבנן. אך הרמב"ם והתוס' (שם ד"ה בזמן) סוברים ששמיטת קרקע היינו החיוב להשיב את הקרקעות למוכר ביובל בלי כסף, ולדין זה הוקש שמיטת כספים, ואף אם שביעית בזמן הזה דאורייתא, שמיטת כספים דרבנן, דלכונ"ע יובל אינו נוהג בזמן הזה. ■

(ש"ה פ"ג אות לד). ולפי זה ודאי גם כאן אין שום סיבה שלא יהא לא יגוש לרא"ש בתחילת השנה, וליראים בסוף השנה בלי קשר להפקעה, ויש כאן חוב ממון ורק אסור לנגוש.

אלא אפילו לחזו"א (אב"ע סי' מ"ב סק"א) שנוקט לדבר פשוט שאין הריבית חוב, דרחמנא אפקריה, ע"ש, היינו דוקא בריבית שהגמ' (ב"מ סא.) חשבתו איסור גזילה עד שעושה צריכותא עם לא תגזול, בזה סובר החזו"א דא"א שאיסור יחשיב דבר גזילה. ובמשפטי הממון יהא חיוב לתת דבר שביד המקבל המלוה הוא גזילה. משא"כ בלא יגוש [בפרט ליראים] הוא איסור על מעשה הנגישה, ולא קביעה שהממון גזילה.

וכדמות ראייה דעל מנת שלא תשמטני בשביעית אין שביעית משמטת, ולא מצינו בעל מנת שלא תפטר מחיוב ריבית יהא חייב ריבית. ולכן בזה לכונ"ע שייך שיהא לאו והחוב לא נפקע ממנו. לרא"ש כל שנת השמיטה עד סופה שנשמט מדין שמיא. וליראים מסוף שמיטה עד שיקיים המלוה חובו להפקיעו באמירת משמט.

הטעם שאין לוקין

אין לוקין על הלאו זה. וכתב החינוך (מ' תעה) הטעם משום שהוא לאו שאין בו מעשה. והיינו משום שהוא לאו שבדיבור, ועקימת שפתיו אינו מעשה. אך בדרך אמונה (סק"ד) הביא בשם הספרי דבי רב (ראה פסקא ריב) שהטעם הוא משום שהוא לאו שניתן להשבון.

והנה הדרך אמונה (שם) דייק מדברי הרמב"ם 'והתובע חוב שעברה עליו שביעית עבר על לא תעשה' ומשמע שאם תבע לחוד ולא הוציא ממון עובר על הלאו, שהרי האיסור הוא שלא יגוש, ונגש. ולפי זה קשה מדוע באופן שעבר ותבע, וגם גבה חשיב לאו הניתן להשבון, דכיון שיש שני חלקים

2. דוגמא לדבר לדעת הריב"א (תוס' ב"ק ד:) בדממון אין פטור של 'כאשר עשה ולא כאשר זמם', אם ב"ד חייבו את החייב, והעדים זוממים גרמו שישלב הזוכה את הממון, אם תיקנו רק את האיסור כאשר עשה או גם את האיסור של כאשר זמם. אלא שהוא דבר רחוק.

הוצאות הגרפיקה בחסות:

א-ה 10:00-14:00 | רשב"י 38 מודיעין עילית | 072-2600-168 | 2600168@gmail.com

בזמנו עולם בקניין השלם זה הבנין

התרגשות שיא לרגל תחילת שלב בניית משכן הקבע של בית מדרשו הגדול בימים אלו * מעמד 'הנחת אבן הפינה' בראשות מרנן ורבני גדולי הדור שליט"א צפוי כבר בחודש הקרוב * נערכה ישיבת היערכות מיוחדת של חברי 'קרן הבנין' כשבסיסו קיבלו את ברכת הדרך ממרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א: 'שתזכו לברך בקרוב על המוגמר' * מעמד לחיים התקיימה בבית מדרשו לרגל תחילת הבניה בראשות מורנו הרב שליט"א וראש העיר הרב יעקב גוטמן הי"ו *

מרווחים, עזרת נשים גדולה, חדר אוצר הספרים גדול ורב מימדים, משכן קבוע לבית ההוראה, ועוד. כשעל כל פעילות העיצוב והתכנון הפנימי ניצח האדריכל בעל שם במיומנותו המיוחדת הרב שמאי אסטרייכר הי"ו, ובסיועו התמידי ברוחב לב מהמסד ועד הטפחות של ראש העיר העומד לימין קהילתנו הק' בכל עת במאור פנים הרב יעקב גוטמן הי"ו.

לרגל ההתקדמות המשמעותית נועדו חברי 'קרן הבנין' בצוותא חדא בבית הגבאי הרב שמואל סטפנסקי הי"ו לאסיפת היערכות ביום ד' - כ"א תמוז בראשות מורנו הרב שליט"א - העומד על הפקודים, לשיבה ממושכת ועניינית לצורך קבלת החלטות, באסיפה אף הועלו הצעות שונות ונידונים בנוגע לתחילת הבניה בצורה יעילה, בלא עיכובים ועל הצד היותר טוב.

בתום הישיבה עלו המשלחת ובראשם מורנו הרב שליט"א למעונו של מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן שליט"א, לבשרו על תחילת הבניה ולקבל את עצתו בעניינים שעל הפרק וברכת הדרך מפי קודשו. מרן שליט"א הקדיש דקות ארוכות לכבוד המשלחת, התעניין בתוכניות הבניה והביט בדגם הבנין בקורת רוח מרובה, וביקר בחום שיצליחו לברך על המוגמר בקלות ולהמשיך בהרמת קרן התורה והיראה בעירנו. מרן שליט"א הוסיף ברכה מיוחדת לכל התורמים והמסייעים שיצליחו בכל מעשה ידיהם.

התרגשות מיוחדת שוררת בימים אלו בקרב בני קהילתנו הק', עם הישגים הבשורה המשמחת וראות המחזה המרנין של התחלת שלב החפירות לבניית משכן הקבע הגדול והמפואר של בית מדרשו, אחרי ציפייה דרוכה תפילה ותקווה, ולאחר תהליך ארוך ומייגע של השגת האישורים הנדרשים לבניה ושאר הפרוצדורות הסבוכות אשר הגיעו בימים אלו לסיומם בחסדי שמים; וכבר עם תחילת השבוע החזון הפך למציאות, השטח גורד והחלו פעולות עבודת החפירה לקראת תחילת בניית בית ה', בית שמגדלין בו תורה ויראה, תהילה לקל.

עשר שנים תמימות עברו מאז שהוקם בית מדרשו ויסוד קהילתנו הק', בפרק זמן זה מהלך שנות קיומה זכתה קהילתנו המעטירה להפוך לאבן שואבת ותל-תלפיות שהכל נונים אליו, כאחת הקהילות הגדולות והמפוארות בשכונתנו הק', המלאה באמנות אברכים ובני תורה מופלגים שקבעו בה מקום לימודם ותפילתם, ובכל שעות היממה נשמעים בהיכלו קולות תורה ותפילה, וכן המקום על יושביו; בשנה האחרונה נוכחנו שוב בסייעתא דשמיא המלווה אותנו כאשר הנחנו ה' בדרך אמת לעטר עטרה לראשו, רועה נאמן ונערץ, בדמותו של מורנו הרב שליט"א, וכעת באחרונה הגדיל חסדו עלינו, עת עברנו שלב מכריע בהקמת הבית הגדול לה' ולתורתו.

כזכור, ביום י' אדר תשע"ב, התכנסו בני הקהילה הק' לכינוס כביר רב רושם 'יסוד קרן הבנין', בהשתתפות מורנו המרא דאתרא הגראי"ל זיכרנו שליט"א ויתר רבני השכונה, בו נטלו חלק מאות מבני הקהילה הק', בו נקראו כולם - כאיש אחד בלב אחד להירתם לקראת המלאכה, ליטול חבל בבניית הבית ולהצטרף ללגייונו של מלך; במעמד אף הוחלט על הקמת צוות אברכים נמרצים מתוך הקהילה שימונו כ'חברי קרן הבנין', נכנינים לקבלת החלטות לעמוד על זירוז העניינים ולנצח על המלאכה, הלא הם: הרב אברהם וייס, הרב יוסף פאריינטי, הרב חיים מרצנט, הרב שמואל סטפנסקי, הרב יהודה יוספיש, הרב מרדכי בונדרייט, הרב מנחם שכטר, הרב אהרון רייך, הרב אריה ליב ליכטשטיין.

ואכן, בתחושת 'שליחות' של התעסקות במלאכת שמים, לא שקטו חברי הקרן על השמרים, וחרף כל הקשיים וההפרתקאות עשו לילות כימים להתקדם במגביל בפעולות משמעותיות רבות ושונות, כדוגמת: שינוי התב"ע, חתימת יועצי המינהל על התוכניות, הגשת היתרי בניה, מדידת השטח, והכנת תשתיות רבות שיקומן משמעותית בהמשך את עבודת הבניה, ובכוח עבודתם המסורה והנאמנה בס"ד באנו עד הלום.

בית המדרש העתידי להיבנות אי"ה עומד להיות לפינת חן לתושבי השכונה בפרט וטירה לתושבי העיר בכלל, כבית המדרש הגדול והמרכזי במזרח שכונת ברכפלד; היכל בית המדרש עומד להכיל מאות מקומות, יחד עם מספר חדרי תפילה (שטיבלאך)

מעמד 'לחיים' לרגל תחילת הבניה

ביום ג' - כ"ז תמוז נערך בהיכל בית מדרשו, מעמד לחיים מרומם, בהשתתפות מאות בני קהילה מורנו מדרשו בראשות מורנו הרב שליט"א, כשמטרתו נקבעה מראש הן להלל ולהודות לה' יתברך על חסדיו הגדולים 'ברוך עם הדרת מלך', על הסייעתא דשמיא המלווה אותנו בכל צעד ושאל עד הלום, ובעיקר לשתף את בני קהילה הק' הנושאים בעול בכל שלבי ההתקדמות, ולעדכנם בעומד לקראתנו להבא אי"ה.

המעמד החל באמירת פרקי תהילים (הנאמרים מידי יום בבית מדרשו להצלחת הבניה), ע"י הגבאי הרב שמואל סטפנסקי הי"ו. את יתר המעמד הנחה בטוב טעם ודעת הרב יעקב עיזמנאל הי"ו - מחשובי חברי קהילתנו שפתח בדברים על רוממות המעמד ומעלת בית מדרשו ושלל פעולותיו הברוכות, בהודאה על העבר ובתפילה על העתיד.

את 'המשא המרכזי' נשא בהתרגשות רבה מורנו הרב שליט"א, שפתח בדברי הודאה להקב"ה על הזכות שזימן לנו בימים אלו, והרחיב במהותו של מעמד שמחה זו המבטאת את הציפייה הגדולה של קהילתנו, ועמד בביאור עניין הציפייה לישועה, כפי שאמרו חז"ל ששואלים לו לאדם שאלה ראשונה לעתיד לבוא 'ציפית לישועה', החשיבות בציפייה זו היא משום שהיא

ובאופי המגוון והמיוחד לה. הוא הרחיב בצורך החיוני של השכונה בבניית בית גדול שישמש את כל תושביה הוותיקים של האחוזה ואת העתידים לגור בה א"ה בקרוב בהר הסמוך לביהמ"ד הנכנה. הוא העלה על נס את פועלם של הגבאים המסורים, וביקש את עזרת הציבור לסייע בכל דרך אפשרית על מנת להשלים את המלאכה.

את דברי הנעילה השמיע גבאי ביהמ"ד המסור הרב אברהם וייס חי"ו חבר מועצת העיר, שריתק את הציבור במשך שעה ארוכה בכל פרטי הבניה, הסכומים, וההסדרים. בדבריו גולל פרט אחרי פרט בשלבי הפרויקט, ושיתף את מאות המשתתפים בניסים העל-טבעיים שליוו את המהלכים עד עתה, ופירט את השלבים המתממשים לפתחנו. הוא ציין בדבריו כי אין ספק בכך שהציור המרכזי בהצלחתנו תלויה בליכוד הכוחות והרצון האמיתי של בני הקהילה כולה - כאיש אחד בלב אחד - להטות שכס לסייע ולעזור בעצה ובמעש, ולישא יחדיו בעול מלאכת הקודש בהקמת הבית הגדול - העתיד להיות מבצר כביר לתורה ותפילה לשם ולתפארת.

בשם מורנו הרב שליט"א והמנצחים על מלאכת הקודש - חברי 'קרן הבנין' הוא פנה בקריאה של חיבה למי שעדיין לא זכה להיות מהותמים על תרומה קבועה ל'קרן הבנין', להצטרף ללגיטו של מלך ולהיות חלק בלתי נפרד מבוני המשכן, ובכך לזכות במאות אלפי תפילות ושעות לימוד התורה שיבקעו מן ההיכל הק' הזה לדורי דורות.

עיני בני הקהילה באי לומדי ומתפללי בית מדרשנו צופיות על עתידה של כברת ארץ זו - בתקווה שזוכה ללכת מחיל אל חיל, לטעת בקרוב את אבני הפינה ל'מקדש מעט' זה שתהווה לכולנו מעוז ומגדל אור, גן אלוקים, ומעון לשכינה. ולראות את הבית בהבנתו כלול בהדרו בזמן קרוב. ■

הגורמת לאדם לחדר בליבו הן שוודאי תבוא הישועה, הן שטובה היא הישועה והן היא שנותנת לו להתחזק ולהאמין יותר בבואה של הישועה. ולכן, בצפייה זו לתחילת הבניה עד עתה ביטאנו הן שאנו מכירים בערך בית הכנסת, הן את ביטחוננו בה' שוודאי יעזור ויסייע לנו בהקמתו והן שבסופו של דבר הבית יקום על תילו לתפארת, ולכן הציפה כשלעצמה חשובה היא ומועילה.

בהמשך הדברים הרחיב מורנו הרב שליט"א בחיוב המוטל על בני הקהילה לשאת בעול, בכחית 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', כי זהו המרכז הרוחני המשפיע על איכות הקהילה, וממנו תוצאות חיים לכולנו. בסוף דבריו הזכיר לטובה את כל אחד מחברי קרן הבנין, על פעולותיו הבורכות והודו לציבור על הסיוע התמידי לבית הגדול הזה, ובמיוחד לראש העיר שעשה מעל ומעבר לכוחותיו למען בית מדרשנו. הרב סיים בתפילה ובתקווה 'יהי נועם ה' אלוקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננה'.

זכתה קהילתנו הק' רבות בשנים להיות סמוכים על שולחנו של המרא דאתרא הגר"י זיכרמן שליט"א, חבר ביד"צ 'שארית ישראל' שטרם ובא לכבד את המעמד בהשתתפותו, בדברים קצרים שנשא קרא לחזק איש את רעהו בנשיאת העול של הקמת בית ה', וציטט את דברי השו"ע (סוף ה' תענית) על חומרת הפורש מן הציבור שאינו זוכה ורואה בנחמתו, וכפי שכתב המ"ב (שם): 'דוקא בדבר שיוכל אולי להועיל הן בתפילה הן בתענית הן בממון', ולכן כדאי שנזכר לראות בהצבת גבול אלמנה בהקמת הבית הגדול לה', חלילה להיות מהפורשים מן הציבור, אלא אדרבה להיות מהזריזים הבאים להקל על המלאכה, ובזכות הנשיאה בעול יזכו לראות בנחמתו ובשמחתו של ישראל.

בשלב זה כובד לשאת מדברותיו ראש העיר הרב יעקב גוטרמן הי"ו; שציין את שבחה של קהילתנו הק' המתהללת בחכמה ובתבונה ויתירה

בסא דברכתא

קדם מורי ההוראה המשימים דבר ה' זו הלכה
ב'בית ההוראה' שעי' בית מדרשנו ש'השטח במעונם':
מורנו המרא דאתרא
הנאון רבי ישראל דב הלוי ויזל שליט"א
לרגל אירוסין הבת במו"ט ובשט"מ

הנאון רבי יעקב אויזנבאך שליט"א לרגל אירוסין בנות שתי' במו"ט בשט"מ	הנאון רבי יהודה קנר שליט"א לרגל אירוסין בנות שתי' במו"ט ובשט"מ
הנאון רבי יצחק לוקסנבורג שליט"א לרגל אירוסין בנות שתי' במו"ט ובשט"מ	הנאון רבי ברוך שטרנבוך שליט"א לנשיאת הבת במו"ט ובשט"מ

יהי רצון שיזכו לרבות רוב נחת ועונג מכל ז"ה ואך
ששון ושמחה ישירה באוהלים כל הדינים.

בסא דנחמאתא

קדם מעלת כבוד הנאון המפורסם
רבי ברוך שטרנבוך שליט"א
רב שיכון וז"צ צמודיעין עילית ומרכזי בית ההוראה
על פטירת אמו הרבנית ע"ה
בעל תחומות ייחוש את צערו וינחם את לבבו ולא יוסף דאבה עוד עד עולם

טל': 053-31-32-302
רחוב רבינו 36 אחוזת ברסבלר - מודיעין עילית 71919 ת"ר. 10096
36 Rabbi Shimon Bar Yochai Street, Achuzat Brachfeld Modin 71919 P.O.B. 10096

מזלא טבא וגדיא נאה

הננו לשגר בזאת מעומקא דליבא קמיה רבינו ומורה
דרכנו הנערץ, איש אשר רוח בו, המנחה את קהילתנו
הקדושה ביד רמה בתבונה נפלאה בחשכל ובענוות חן,
מורנו הגאון
רבי ישראל ויזל שליט"א
ומשפחתו הכבודה שיחיו
לרגל השמחה הגדולה חשוריה במעונם
באירוסין הבת שתחיו'
בשעה טובה ומעלאת

יהא רעוא מן שמיא שיזכו לבנות בית נאמן בישראל בבנין
עדי עד, ולרוות רב נחת ושמחה בתוך שאר יוצ"ח.

בחותמי ברכה וביקר אורייתא
הנאנים ובני הקהילה

חברי הקהילה ומתפללי ביהכנ"ס
'שהשמחה במעונם'
לרגל הולדת הבן

הרב שמואל וינר ומשפחתו
הרב יהודה סומך ומשפחתו
הרב איתמר עובדיה ומשפחתו
הרב שמואל קרבל ומשפחתו
הרב יוסף רוטמן ומשפחתו
הרב משה רטמן ומשפחתו
הרב שמואל פכטהלט ומשפחתו
הרב חיים פקשר ומשפחתו
הרב מנחם פרלמן ומשפחתו

לרגל הולדת הבת

הרב מאיר בינדר ומשפחתו
הרב אפרים ברקלי ומשפחתו
הרב דוד גפן ומשפחתו
הרב יוסף וגשל ומשפחתו
הרב שלמה וילמן ומשפחתו
הרב מאיר יעקובזון ומשפחתו
הרב ראובן מאיר ומשפחתו
הרב נפתלי מונק ומשפחתו
הרב מרדכי קניג ומשפחתו
הרב יחיאל ציגנט ומשפחתו

לרגל הבר מצוה לבנו

הרב משה נחמן מנדל ומשפחתו

לרגל אירוסין הבן

הרב שאול טרבלסקי ומשפחתו

לרגל נישואי הבת

הרה"ג חיים מרדכי וינר ומשפחתו

חלק מהוצאות ההדפסה

נתרם ע"י ידידנו היקר והנכבד
הרב מרדכי לב הי"ו
להצלחה וברכה בכל מעשה ידיו

בית ההוראה "שלמי דוד"

ע"ש הרה"ח שלום דוד הורביץ זצ"ל
שע"י קהילת "חניכי-הישיבות" רשב"י-ריה"נ
בראשות מורנו הגאון רבי ישראל ויזל שליט"א
טל': 053-3132302

זמני קבלת קהל ב'בית ההוראה'
בימי בין הזמנים כדלהלן:

בימים א' - ה':
בוקר: 9:00 - 10:00
צהריים: 13:30 - 14:00
ערב: אין קבלת קהל
ביום ו': 9:15 - 10:00

הודעה משמחת!

במהלך חודש אלול
יתקיים זמני מענה מיוחדים בבית ההוראה
לענייני שופרות וכשרותם ע"י מו"צ מומחה לעניינים
אלו מטעם בד"צ ה'עדה החרדית' ירושלים.
הודעה בענין תפורסם א"ח בהמשך.
ביקרא דאורייתא

גמ"ח 'נר שמעון'
08-9798501

(משפחת וולניר), בתאום מראש!
מזוזות * פקס וצילומים
* שולחנות כסאות *
תהילים המחולק ומשניות
לע"נ נפטרים *

הודעה חשובה

ביום תשעה באב
יתקיים מענה טלפוני
ע"י רבני
בית ההוראה
בין השעות:
9:00 - 18:00
בטל' בית ההוראה:
053-3132302

מערכת 'פיק תבונה'

הגיליון הבא (מספר ח'), יופיע א"ח לקראת **ראש השנה תשע"ו** הבעל"ט, המדורים
הקבועים יעסקו בענייני דיומא.

לפי בקשת רבים תינתן האפשרות לפרסם מאמרים וחדו"ת בכל נושא שהוא -
בהלכה ובאגדה. בתיאום מראש לצורך היערכות: 050-4172546 או 050-4188651

ביקרא דאורייתא
המערכת

כי ברכות יעטה מורה

האיש על העדה, רבה של קהילתנו הק' ומכוון דרכה,
מע"כ מורנו הגאון רבי **ישראל דב הלוי ויזל** שליט"א
ומשפ' הכבודה שיחי
לרגל אירוסין הבת

במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
יהא רעווא שיזכה מורנו הרב שליט"א לרוות רוב נחת מהם
בתוך שאר יוצ"ח מתוך בריאות גופא ונהורא מעליא כל הימים.
המערכת חברי הקהילה

אהרן רובינשטיין

ברם ליין | קופסאות יין | פותחני יין | קופסאות תה
שעוני קיר | ספלים | עטים | חותמות | מגבות |
מחזיקי מפתחות | מגילות אסתר | סידורים |
תהילים ועוד

ובכל בארצם, בריקא, ונפאטאל אייל

רשב"י 47 ברכפלד. טל' 08-9790590 054-6401240

**חלק מהוצאות
ההדפסה בחסות:**